Published and distributed under permit (No. 322), authorized by the Act of October 6, 1917, on the file at the Post Office of New York, N. Y. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

שנה שביעית | HATOREN | גליון מ (רמ)

התורן

עתון שבועי

יוצא בכל יום ששי

התוכן

1. ישראל חיים טביוב. ראובן ברינין.

2. להשתלם. אהרן סאלאנט.

3. המטורפת (קטע). ש. ז. שונברג.

4. המנגנים העברים במאת-השנים החולפת (ב). אברהם צבי אידלזון.

5. אל העולים. א. ז. רבינוביץ.

6. מכתב אל המערכת. מרדכי בן הלל הכהן.

7. חדשות ומאורעות.

8. התנועה הלאומית.

9. שונות.

10. פיליטון: אני מגלה יהודים. זונה רבינוביץ.

Vol. VII | New York, December 31, 1920 | No. 40 (240)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK
Telephone, Stuyvesant 8140

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ-לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One Year—$4.00 Six Months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One Year—$4.50 Six Months—$2.25
Single Copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post office at N. Y., N. Y., under the Act of March 3, 1879

מחיר גליון 10 סנטים

Vol. VII New York, December 31, 1920 No. 40

התרן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

העורך:
ראובן ברײנין

שנה שביעית ניו־יורק, כ׳ טבת, תרפ״א גליון ארבעים

יִשְׂרָאֵל חַיִּים טַבְיוֹב

אחר אחר הם יורדים מעל הבימה, הבונים והיוצרים של הספרות העברית החדשה. י. ח. טביוב היה אחד השרידים האחרונים. בן ששים ושתים היה במותו. עדיין לא זקן, עדיין בעצם עבודתו הפוריה, עדיין מלא תכניות ספרותיות חדשות בשביל השנים הבאות — והנה בא הוד מעלתו המות ונזל את העט מידו, קפח את רוחו הרענן ואת גופו הצנום והרצוץ. כל עוד היה רוחו בו לא הרפה את העט מידו, גם אחרי האסון הגדול אשר קרהו (הבולשיביקים המיתו את בנו הבכור) לפני כשלש שנים.

טביוב נכנס אל הספרות העברית בשנת תרמ״ט. באותה השנה, ובהשנה הקודמת לה, נגלו בספרותנו בעלי הכשרונות היותר מצוינים והיותר רעננים, אשר היו בה אחרי־כן לעמודי התוך. באותן שתי השנים, תרמ״ח—ט, עלו על בימת ספרותנו מיכה יוסף ברדיצבסקי, אחד־העם, א. ל. שלקוביץ (בן־אביגדור), א. ל. לוינסקי, ג. זליקוביץ ואחרים. כל הטירונים הספרותיים האלה היו לא רק בעלי־כשרונות, כי רובם היו גם בעלי ידיעות רחבות בכל חדרי ספרותנו העתיקה, של שנות הבינים ושל הדורות המאוחרים. ונוסף לזה היו גם בעלי השכלה אירופאית, שקנו להם ידיעות כלליות במדה הגונה. השנים האלה היו שנות צמיחה וגידול בספרותנו העברית. כמו על־ידי קסם צצו בה סופרים בעלי פנים חדשות, סופרים שיש להם פנים וצורה, ומהם גם בעלי צורה אישית שהכניסו עמהם, ביודעים ובלי יודעים, אוירה (אטמוספירה) יותר צחה ויותר בריאה אל „היכל" ספרותנו, שהיה שנים רבות, לפני זה, כמין פונדק של כפר, שהיו סופרים ממין ידוע, ומהם גם ארחי ופרחי, נכנסים בו במקלם ותרמילם, תרמיל מלא מליצות שדופות, ומתנהגים שם כברשות־היחיד שלהם, בלי נימוס ובלי בושה *. ו„היכלנו" הספרותי היה אז „המליץ" היומי תחת עריכתו של י. ל. גורדון.

כל אלה הסופרים המתחילים הנזכרים (וגם כותב הטורים האלה שנכנס אל הספרות העברית כשתי שנים לפני י. ח. טביוב), — כולנו שאפנו, כל אחד לפי כחותיו וכשרונותיו, לבנות בשפתנו הלאומית ספרות עברית־אנושית ולהכניס בה רוח של חיים ושל תרבות. כמעט כולנו שאפנו להשפיע על חיי העם ולהלאים את בני־הנעורים, את הדור הצעיר שאנחנו בעצמנו עליו נחשבנו. רוב החבורה החדשה שלנו היו כבר, כבואם אל ספרותנו, נושאי הדגל של הרעיון הציוני ושל רעיון תחית השפה העברית ותרבותה. נכונים היינו לברוא סגנון עברי חי וטבעי, סגנון נוח וקל. משאת נפשנו היתה להרים את ספרותנו עד המדרגה היותר גבוהה, ספרות שתהא תכלית בפני עצמה, בתור יצירת רוח ישראל שהתעורר לתחיה, ולא תהיה עוד רק מעבר לספרויות נכריות, או אסקופה הנדרסת לפני מקדש זר. הרצון היה טוב וחזק, גם הדמיון, הבונה עולמות ברוח ועושה קפיצה גסה מהאין המוחלט להיש הממשי, לא היה חסר לנו. כל המעצורים והמכשולים שהיו פזורים בדרכנו הספרותי נדמו בעינינו כדברים של מה־בכך, שיש להתגבר עליהם על־ידי התאמצות קלה. מלאי אמונה ובטחון היינו, כי בנה נבנה וגם יכול נוכל. ובעוד אשר הרוב מאתנו נכנסו אל הספרות בכובד־ראש ובכל כובד־החומר והנושא (אף לוינסקי קל־העט והמבודח בדעתו

---

* על הסופרים ממין הזה שר משוררנו יהודה ליב גורדון:

נפלה ספרותנו ותרד פלאים
בידי כותבי פלסתר ומשוררי פגעים,
כי רכו בנו כחנמל
סופרי שקר ומכתבי עמל,
כל תלמיד שלא שמש כל צרכו
יתהלך במקומו לרחבו ולארכו.

— — — — — — — — —

(„שירי השירים" אשר ליל״ג, ספר חמישי, צד 63).

היה כותב בזמן הראשון מאמרים רציניים שטפלו בשאלות חבת ציון וכדומה), הנה טביוב הצטיין כבר, מהפיליטון הראשון, שהדפיס ב„המליץ", ברוח ההומור הקל. הוא נכנס אל ספרותנו עליז ופזיז, מעשה „קונדס", קונדס מהמין היותר ספרותי והיותר אחראי. אנחנו בפנים רציניים ועצובים, בהלויה של מורדים במלכות הספרות הקודמת, ולפעמים קרובות גם בתלונה, בהתרגזות ובהתמרמרות על העם ופרנסיו, על הדור ומנהיגיו, על הגלות ושפלותה. והוא, טביוב — תמיד, מרגע עלותו על בימת ספרותנו, בפנים שוחקות, בנחת רוח ובבדיחות דעת. עטו היה חד וקל, שנון וחלק. הוא היה אחד הפיליטוניסטים היותר ראשונים, אם לא הראשון, בספרות העתונית שלנו. הסגנון הפיליטוני, שהיה כמעט טבעי לו, דבק אחרי־כן בעטו, גם כשהיה כותב מאמרי מדע. אנחנו שרויים בצער ופנינו קודרים, והוא, טביוב, מסתיר צערו עמוק־עמוק בלבו ופניו הספרותיים צוהלים. לשוננו עגומה, והוא — מתלוצץ ולשונו מלאה חדוה סאטירית. טביוב המתחיל כבר היה עשיר בהמצאות ספרותיות, במילי דבדיחותא ובשבבי רעיונות. אך עלה על בימת ספרותנו וכבר היה באוצרו „מלון" שלם משלו (ואת המלון הסאטירי שלו היה מדפיס בהמשכים במדור הפיליטוני של „המליץ", שעורכו וקוראיו היו מתענגים עליו, על המלון הסאטירי, כעל דבר חדש בספרותנו). חסרונו העיקרי של טביוב בתקופת עבודתו הספרותית הראשונה: פזרנות לשונית, וותרנות מופרזה בשמוש המלים והניבים במקום שלא היו דרושים כלל לגוף הענין. חסרה לו המדה, משקלה של המלה. לא ידע אז את סוד הצמצום. כוס כשרונו היתה רויה ועוברת על גדותיה. פני סגנונו העברי חמרמרו מני שחוק. ברבות השנים למד את חכמת הקמוץ והחסכון של המלה והניב.

יותר ויותר התקרב אל הדיוק שבלשון, אל המשקולת שבסגנון.

טביוב היה שקדן ומתמיד בעבודתו הספרותית. ולא לבד שכתב הרבה, אלא גם למד הרבה. הוא היה שוקד על השלמת ידיעותיו ועל תאור רוחו. היה כותב ולומד, מלמד לאחרים ולומד בעצמו. בשנות העמידה שב אל הספרות התלמודית, האגדית והמדרשית. ומשנה לשנה העשיר ידיעותיו בשפות נכריות ובספרות העולם. הוא לא הסתפק בהרבית של רכוש השכלתו אשר צבר בשנות־נעוריו, כמו שעושים רבים מסופרינו, כי־אם עמל כל ימיו להגדיל ולהרבות את הקרן הקיימת, את נכסי צאן הברזל, של השכלתו העברית והכללית.

המנוח (כמה קשה לי להוציא מלה זו מפי עטי) השתתף במשך של יותר משלשים שנה כמעט בכל כתבי־העתים העברים ומעינו לא דלל עד יום מותו. והוא היה תמיד כל־כך עסוק בחבורם ובתרגומם של ספרים ומאמרים חדשים, עד שלא הספיקה לו השעה לסדר בהוצאה מיוחדת את מאמריו הישנים. וכך מת מבלי השאיר לנו קובץ עלוניו * ומאמריו, שלרבים מהם יש ערך ספרותי חשוב גם כיום.

על־יד יתר עבודותיו הספרותיות התייחד טביוב במקצוע ספרי הלמוד והחנוך. במשך של עשרות השנים האחרונות הוציא על־ידי „תושיה", של בן־אבינדור, ספרי למוד בעד מתחילים ובעד משתלמים, והוא היה למופת גם ליתר המחברים, או המלקטים, במקצוע זה. ספרי הלמוד והחנוך של טביוב, שהשקיע בהם כחות רבים, התפשטו בכל

* י. ח. טביוב יצר המלה „עלון", — הקטנה מ„עלה", — להסוג הספרותי שהלועזים מכנים בשם „פיליטון", שהוראתו בצרפתית עלה קטן. יל"ג היה קורא לזה „צלוחית של פליטון", ואין זה אלא המצאה בית־מדרשית.

אֲנִי מְגַלֶּה יְהוּדִים

מאת

ז י נ ה ר ב י נ ו ב י ץ.

בעלי הספירה אומרים, שעל־פי הסטאטיסטיקה מספר היהודים בכל העולם עולה עד ל־14 מיליון נפש.

אך אני איני מאמינה בכבוד מעלתה מרת סטאטיסטיקה. ואם חרטומיה יכולים למצוא את מספר היהודים בבארדיטשוב או בברונזביל, אין הם יכולים בשום אופן למצוא את כמות היהודים הנסתרים והמסתתרים, שהם ממלאים את כל העולם, ושקשה להכירם אלא על־ידי קריאת „שמע ישראל" שמתפרצת מתוך גרונם אולי אך פעם אחת בחייהם...

זה היה בראשית מלחמת־העולם.

למוסקבה שהיתה רחוקה מהחזית הובאו הרבה חיילים פצועים שמלאו את בתי־החולים.

בבוקר אחד נתקבל מכתב מראש העיר להרב יעקב מזה, שבו הודיע לו, כי בבתי־החולים נמצאים הרבה יהודים, שזה מספר ימים לא טעמו טעם תבשיל, יען כי אינם אוכלים טריפה.

מוסקבה היתה אז עדיין סגורה ומסוגרת בפני יהודי התחום וכיון שמספר תושביה היהודים היה מעט מאד, על כן הוחלט להכין לנגועי המלחמה מזון כשר בכל בית יהודי. ובכדי לדעת את מספר הפצועים המואסים בטריפה, הוחלט לעשות רשימות בכל בתי־החולים.

בגורלי נפל בית־חולים גדול מחוץ למוסקבה.

שם מצאתי יהודים בעלי פאות וזקנים, שזה מספר ימים לא הביאו אל פיהם כל אוכל מלבד לחם יבש.

אני הלכתי עם מנהלו של בית־החולים מחדר לחדר, חקרתי ודרשתי את השמות, את מקום מולדתם של הגבורים החרישים האלה, שנפצעים ונהרגים הם מבלי לדעת על שום מה, ושהשאירו אחריהם משפחות שלמות הגוועות ברעב, תינוקות וילדים בחוסר כל.

עבודה זו נמשכה זמן רב, ואחרי שגמרתי אותה באחד האולמים וחפצתי לצאת, עכבני חייל אחד פצוע, גבה־קומה ויפה־עינים, בפנותו אלי ברוסית:

— גם אני...

— מה — אתה?

— יהודי...

— אתה — יהודי? אני פניתי אל מנהל בית־החולים במבט מלא תמיה.

תפוצות ישראל (כי מחברם התכוון להיות לתועלת גם להילדים ולהנערים ששפת אמם היא רוסית, או אשכנזית, או אנגלית). ועל־ידם זכה — וזוהי באמת זכות גדולה — להרחיב את דעת השפה העברית בקרב הדור ההולך. בכל אופן היה המנוח אחד הראשונים, ואחד היותר מוצלחים, לחדש את פני הספרות הלמודית והחנוכית שלנו ולהתאימה אל צרכי הזמן ותביעותיו הפדגוגיות.

טביוב תרגם לעברית ספרים שונים מגרמנית ומאנג־לית. בחבה מיוחדה תרגם ספרים אחדים משל מארק טווין ומשל אוסקאר ווילד. תרגומיו אלה עלו בידו, והם נקראים בעברית בעונג מבלי אשר ירגיש הקורא, כי תרגומים הם (דבר שאי־אפשר בשום אופן לומר על יתר התרגומים שנדפסו בשנים האחרונות). שפת המתרגם עשירה, מדויקה ונוחה לקריאה גם בשביל בני־הנעורים.

טביוב חידש בלשוננו העברית מלים וגם ניבים שלמים. ורבים מחידושיו הלשוניים עשויים ברוחה של שפתנו העתיקה, אינם מכבידים על ההבנה ועל ההרגשה המלולית (אם הורשה להתבטא כך) ומעידים על חושו הבלשני של יוצרם.

בשנת תר"ע הוציא טביוב, ברינא, שבועון מצויר לבני־הנעורים, כולו מנוקד ומנופה. בשבועונו זה היה כותב טביוב „פיליטונים קטנים לנערים קטנים" (בחתימת שם בדוי א. מזיק). הפיליטונים האלה היו כתובים בחרוזים בתמימות ובחן מיוחד, שלא ניתנו לחקות. טביוב הכשיר ועיבד בשביל שבועונו זה את הספור „אשמת שומרון" של אברהם מאפו, ובזה הראה את הדרך לסופרי החנוך איך לסגל את ספורי־המופת שלנו בשביל בני־הנעורים.

לפני זה הוציא טביוב את „החבר" בתור עתון יומי, בווילנה, שגם הגדולים, ששבו אל גירסא דינקותא, היו קוראים בו בעונג, כי גם „החבר" היומי היה מנוקד כולו, והמאמרים והחדשות שבו היו כתובים בשפה נוחה וקלה.

טביוב כתב שורת מאמרים, שיש להם ערך מדעי וספרותי גם יחד, על־דבר היסוד העברי בהשפה היהודית המדוברת (בירחון „הזמן" ובמכתבי־עתים אחרים).

המנוח התפאר באחד ממאמריו: „מעולם לא טנפתי את עטי לכתוב זארגונית". הבטוי החריף הזה העליב בימיו את חובבי „לשון־האם" ולא יכלו סלוח לו על זה. ובאמת קשה היה לסלוח לו התיחסות של בוז כזו לשפת העם המדוברת בפי מיליונים רבים. הוא היה קיצוני בשנאתו להשפה היהודית המדוברת, שהחלה להצר את צעדיה של העברית, להשפילה ולגנותה ויחד עם זה להבנות מחורבנה. אולם טביוב בעצמו היה אָנוס להפר את נדרו וקונמו לבלי השתמש, חלילה, ב„זארגון". בה„צייט", שהוציאה בווילנה מערכת „הזמן", השתתף גם טביוב. ובכתבו את מאמריו המחקריים על־דבר היסוד העברי בהשפה היהודית המדוברת (ואחרי־כן גם על־דבר המשלים והפתגמים של ה„זארגון") * נשא את עון בטויו הנזכר, ורבים מאדוקי התנועה היודישיסטית כפרו לו.

בהקובץ „הכנסת" (שיצא לאור בשנת תרע"ז, באו־דיסה, בעריכתו של ח. נ. ביאליק) הדפיס טביוב מאמר מחקרי גדול בשם „המשלים והפתגמים שלנו". במאמר זה נתן לנו המנוח סקירה מצוינה בתכנה וצורתה, גם באופן הרצאתה, על־דבר המשלים והפתגמים שלנו המתיחסים לארבע תקופות: א) התקופה המקראית, ב) התקופה התלמודית, ג) מחתימת התלמוד עד סוף ימי־הבינים, ד) ארבע או שלש מאות השנים האחרונות. בתקופה

* המשורר יהואש והד"ר חיים ספיוואק הוציאו לאור בשנת תרע"א מלון גדול, הכולל בקרבו את כל המלים העבריות הבודדות וגם את הבטויים, הפסוקים והפתגמים העבריים שנכנסו אל השפה היהודית המדוברת והיו לבשרה ודמה.

— האם גם אתה יהודי? — שאל אותו המנהל בצחוק. — הלא הגברת רושמת רק את שמות היהודים...

— ואני — יהודי — ענה בן הקאזבק בצחוק.

— אתה מדבר „אידיש"? — פניתי אליו.

— לא — ענה הוא בצחוק. — אבל יהודי אני...

— אבל הלא אתה אוכל את התבשילים שמגישים לך? — שאלתיו בבת־צחוק.

— אני אוכל את מנתו יום־יום — ענה חייל אחד רוסי בחיוך של בוישנות.

— זה אמת? — פנה המנהל אל כל החיילים הרוסים.

— כן, כן! — ענו כולם כאחד.

לא יכולתי הפעם לבלי האמין לחייל היפה שהוא יהודי, אך חפצתי לשמוע מפיו מלה אחת בשפתנו אנו, שתוכיח לי על זה. והוא עומד ושותק.

— ובלשון־הקודש אתה יודע דבר־מה? — פונה אני אליו ביאוש.

— לא! הוא מנענע ראשו ואומר חרש: רק — „שמע ישראל"...

המכונאי, שאני צריכה לנסוע אתו מירושלים ליפו באוטו־מוביל, אינו יודע אף אחת מאותן השפות שאני מדברת. אין הוא יודע אלא אנגלית, כי הוא אנגלי, אנגלי ממש. כך הבטיחני מכרי. ואני הייתי נכונה לשתיקה במשך של שלש שעות הנסיעה מירושלים ליפו. מתוך שפת הרמזים של המכונאי הבינותי, שמקומי על ידו, ובבת־צחוק חכיתי עד שישב האיש הזה שאתו אני צריכה לשתוק באין ברירה במשך של שלש שעות ואולי עוד יותר אם ירצה השם והאוטומוביל יתקלקל בדרך.

כשהאוטומוביל יוצא מן העיר ומתחיל להתנועע סחור־סחור בדרך של הרים וגבעות, אני מנסה לדבר אליו ערבית. הוא צוחק ומנענע בראשו, אחר־כך אני פונה אליו בעברית, ברוסית, בגרמנית ובצרפתית — והוא צוחק ומנענע בראשו. אז הוא מנסה לדבר אלי אנגלית. אני עונה לו בצחוק ומצטערת מאד, שאינני יכולה להסביר לו עד כמה מגוחך מצבנו. שני בני־אדם יושבים כל הדרך זה בצד זה ואינם יכולים להגיד זה לזה אף מלה אחת. אולם הוא לא שם לבו לצחוקי, והוא מראה לי איזו נקודות שחורות במרחק האופק, כנראה, איזה דברים היסטוריים. אחר־כך הוא מניף ידו באויר לעומת ראשי ההרים המכוסים עצי־זית וקורא: „אוליוו טרים, ווערי נייס!"

לי נדמה שהבינותי — הוא מתפעל מיופי הטבע. וזה מוצא חן בעיני, ואני מגלה בו הרבה דברים שאינם מצויים אצל היהודים במדה מרובה — אהבה לטבע והרגשה בו, אהבה

הרביעית נותן לנו טביוב את הכארקטריסטיקה של המשלים בשפה היהודית המדוברת. ב„התקופה", ספר ראשון, הדפים טביוב מאמר מחקרי בשם „תלמודה של בבל ותלמודה של ארץ־ישראל" והכארקטריסטיקה של שני התלמודים מצטיינת בחריפות הרוח ובבקיאות הראויה. ומעולם לא כתבו בעברית, עד טביוב, במקצוע זה בשפה כל־כך מדויקה ויפה ובסגנון כל־כך נוח לקריאה בעד הקהל הגדול. טביוב כתב בשנים האחרונות גם על־דבר החרודים במדרש, והוא כבש לו במקצוע המחקרי הזה דרך מיוחדה, והעשיר על־ידי זה את ספרותנו החדשה באוצרותיה העתיקים.

בתור אדם היה המנוח מתון וצנוע. בבואו אל אחד הקונגרסים הציוניים הראשונים לבאזיליה לא ידעו הצירים והאורחים, כי הסופר והפיליטוניסטון, שהיה חביב על הקוראים עברית, י. ח. טביוב, נמצא בתוכם, כי הוא היה מתחבא באחת הפנות של אולם הקונגרס, שומע ורואה הכל ואינו מתודע לאלה שלא הכירוהו. ובכל פעם שהפצתי אז להציגו לפני ראשי התנועה הציונית, היה משתמט מזה. המנוח היה יהודי פקח ואדם בעל הגיון בריא ובהיר. מעולם לא ראיתיו מתלהב, מתפעל ומתרגש מאיזה דבר, מאיזה מאורע או חזיון ספרותי. הוא היה דן על הכל במנוחת־הנפש ובלעג דק. אופן מחשבותיו והתיחסותו אל עניני החיים והספרות היו של אדם הבוחר ללכת בכל בשביל הזהב. זה היה אדם מכובד ו„בעל־בית" בדעותיו והשקפותיו. במשאו־ומתנו עם הבריות התנהג כאירופאי הזהיר בנימוסים ובמדות של דרך־ארץ. הוא ידע את מדת כחותיו ולא נסה מעולם לעבור את גבולם.

במותו של טביוב אבד לספרותנו אחד מסופריה המעולים והשקדנים. ומקומו נשאר פנוי.

ר א ו ב ן   ב ר י י נ י ן.

לְהִשְׁתַּלֵּם

מאת

א ה ר ן   ס א ל א נ ט.

כמה יפה היא מלה זאת!

כמה קסם יש בה!

ל ה ש ת ל ם! כלום מילתא זוטרתא היא? הלא את כל אשר יש לו, להאדם, יתן בעד השתלמותו! ומי עוד כעם ישראל — עם הספר, עם שלמד עמים רבים ושהוא ע ת י ד עוד ללמדם, עם היודע להמית את עצמו באהלה של תורה — מי עוד כמוהו ש ו א ף ל ה ש ת ל מ ו ת! ידוע הוא למדי, שכמעט בכל ארץ וארץ ובכל שפה ושפה נושאי התרבות של אותה השפה ושל אותה הארץ — רובם הם יהודים. לשפתם עצמם אמנם אין הם עושים הרבה, ואולי לא־כלום! לה, לשפתנו, אין לבם חולה! אותה, את העברית, אמנם מזניחים. אבל, ה ש ת ל ם מ ש ת ל מ י ם הם ב י פ י פ ו ת ו של יפת! לגבי ההשתלמות אין להתאונן, חס ושלום, על בני עמנו. מדקדקים הם, המשתלמים שלנו, במצות ההשתלמות לכל פרטיה ודקדוקיה.

ויותר שמתקרב היהודי אל „צור מחצבתו", יותר שלבו נעשה ער לעניני עמו — יותר על הכל מתפתח אצלו חוש ההשתלמות. ולכאורה, כלום יש דבר יותר נאה ויותר יפה מהשתלמות? אדרבה: ישתלמו־נא צעירינו בכל המקצועות שהם! ילמדו רפואה, הנדסה, פילולוגיה ופילוסופיה ועוד. הלא אנחנו, בני העם, עוד נרויח מהשתלמותם! אדרבה: ירעו צעירינו בשדות אחרים ואחר־כך יעשירו, יעמיקו וירחיבו את ספרותנו ואת תרבותנו. ירעו לשבעה בשדות זרים ואחרי־כן יעזרו לבנינו

למכונה, אהבה המגיעה עד לידי מסירות נפש, ואני מצטערת על שהרבה דברים אינם מצויים אצל היהודים, למשל, עורף חזק ובריא כערפו של המכונאי וקלות התנועה...

ובאיזה מבט בהיר ועליז הוא נושא עיניו אל ההרים ואל השחקים!...

ומה צר לי, שאיני יכולה לדבר עם האנגלי הזה רק מפני שאין לנו שפה משותפת!

אך האנגלי, כנראה, אינו מצטער כלל על שאין הוא יכול לדבר אתי, והוא מראה בידו על השמים ואומר: „וואנדערפול!"

— „וואנדערפול"?... מלה זו ידועה לי. לשמחתי אין קץ. אי־דו־ני! — מבטאה אני לאט.

— אדוני אלהינו, אדוני אחד! — מסיים האנגלי...

אני נוסעת באניה.

בהמחלקה הרביעית של האניה נפלה קטטה בין יהודי פולני זקן ואשה צעירה בת בסאראביה.

הקטטה הולכת הלוך וגדול והקולות הלוך וגבור.

מה קרה?

היהודי הזקן מתחיל להסביר: אינם חולקים במטבח את התבשילים כי אם למנין אנשים, ועתה כשהאשה הבסאראבית פרשה מהמנין שלנו ונלותה למנין אחר, הוא מוכרח להצטרף למנין האוכלים יחד עם ה„גויה" הזאת. והיהודי מראה לי בתנועה של צער על אשה שחרחורת, שיושבת מנגד ומחייכת.

— מי היא האשה? — פונה אני להיהודי הפולני.

— לא עסקי הוא לדעת מי היא. די לי שאני יודע, שהיא „גויה", — עונה היהודי בקצף.

צר היה לי על האשה, ונדמה לי, שהיא מבינה את דברי הזקן המחרף בלי הרף.

— את אינך יהודיה? — פונה אני אליה בשפה היהודית.

היא צוחקת. אינה מבינה.

אני מוציאה את כל השפות המצויות בנרתיקי. וכשהיא משיבה לי על כולן בצחוק אני מוציאה את האחרונה מאוצרי — את הערבית.

כן! היא מדברת ערבית. היא בת בירות, ואין היא אוכלת משל ה„גויים", כמו היהודי הזקן הזה.

איני יודעת אם לצחוק או לתמוה.

אני פונה אל היהודי בשביל להוכיח לו, שהאשה הזאת יהודיה.

אך הוא באחת — שעם „גויה" אינו רוצה לאכול מקערה אחת.

אני מתרגזת על היהודי העקשני על שהוא אוכל „טריפה"

אחרינו להתפתח התפתחות הגוף והתפתחות הנפש! ימלאו את כרסם ביפיפותו של יפת ויכניסוה אל אהלי שם! אבל דא עקא, חוש זה מתבכר על־פי רוב אצל צעירינו עוד טרם שהסתפקו לספוג אל תוכם מיפיה של הספרות העברית; עוד טרם שהכירו הכרה עמוקה את סופרינו, את פילוסופינו ואת משוררינו. ולולא דמיסתפינא הייתי אומר: עוד טרם שהכירו אפילו את חוזינו ואת נביאינו! ובזה צעירינו אָנו נבדלים מצעירי אומות העולם, וההבדל גדול הוא ומוחלט. צעירי אומות העולם, כשהם יוצאים להשתלם, לרעות את עצמם בשדות זרים לעמם, כבר הספיקו לספוג אל תוכם את רוח עמם ואת תרבותו. בקיאים הם כבר בקיאות רבה בכל דברי סופריהם ובכל שירי משורריהם. והתלהבותם לעמם ולארצם מה גדולה ומה חזקה! להם, לצעירי אומות העולם, מטרה אחת, והמטרה נשגבה: להשתלם, לקלוט אל קרבם מאחרים את הטוב והמובחר בכל מה דאפשר ולשוב אחרי־כן אל עמם ואל ארצם ולהכנים את כל התקונים המעולים שראו אצל אחרים ושלמדו מהם בזהירות ובבקורת הראויה. אולם צעירינו אָנו, הכתוב מדבר על הרוב שבהם, לכשיוצאים — שוב אינם חוזרים. ואם אפילו חוזרים — מוטב להם ולנו שלא יחזרו. כי ההפסד מרובה הוא על השכר, מפני שבכל מעשיהם ולמודיהם הם על־פי רוב רק מחקים את מעשיהם ולמודיהם של לא דוקא היותר מתוקנים שבהם. והוא הדבר שאָמרתי לעיל, שאם חוש ההשתלמות והשאיפה לרעות בשדות זרים מתבכרים אַצל בן כל עם שהוא טרם הספיקו להכיר את גדולי עמו וסופריו — ההפסד יוצא בשכרו. ואם אצל כל עם ועם כך — אצלנו על אחת כמה וכמה!

כלפי מה דברי אלו נאמרים?

הוי אומר: כלפי התסיסה החדשה שנבראָה בימים האחרונים בארץ־ישראל — התסיסה להשתלמות!

ידיעות מבהילות, מרגיזות לב ונפש באות מהתם: הצעירים הכי טובים, הכי מצוינים עומדים מוכנים ומזומנים לנסיעה, לעזוב את הארץ, על־מנת להשתלם!

צעירים ילידי הארץ, כחות רעננים עומדים לעזוב את הארץ! צעירים שהם היסוד היותר בריא והיותר דרוש לבנין הארץ — נכונים לעזוב אותה ולנוד למרחקים!

וכולי האי בשל ההשתלמות!

„להשתלם"! זאת היא אמרתם, זאת היא הצטדקותם וזאת היא התנצלותם. אפשר, שלפי השקפתם הם, לפי החנוך שקבלו שם, בבתי־הספר של „העזרה" הגרמנית, עליהם השלום, ובבתי־הספר של האליאנס, שבהם שמעו תמיד מפי מוריהם על־דבר יופי גרמניה (בבתי־הספר של „העזרה") ועל־דבר יפיה של צרפת (בבתי־הספר של חברת „כל ישראל חברים"), הם צודקים. כי קבלה היא בידם מרבותיהם, כי להשתלם אפשר רק בגרמניה או בצרפת, או בכל מקום שהוא, אך לא בארץ־ישראל. אָמנם, מודה אני, שלעת־עתה דלים אָנו, דלים מאד, במוסדות השכלה גבוהה, מוסדות אשר בהם יוכלו צעירינו ארץ־הישראליים לרוות צמאונם להשכלה ולהשתלם במקצועות מדעיים שונים, אך הלא אָנו מקוים, וכך הלא גם מבטיחים לנו, כי עוד מעט ויבנו ויפתחו מוסדות כאלו בארצנו. אם צעירינו יעזבו את הארץ, מאַין נקח תלמידים להאוניברסיטה העברית וליתר בתי־המדע? אם כן איפוא איך אפשר להצדיק את מעשיהם של אלו היוצאים, ויהא אפילו בשביל ההשתלמות!

האין זה חטא או שגעון! האין עובדה זו מצחיקה ומכאיבה גם יחד? כי שתים רעות עושים הם צעירינו בעזבם את הארץ לעת כזאת, בעת שכל כח שהוא

ובחמתי רוצה אני להוכיח לו, שהאשה הזאת אינה רוצה לאכול אתו מקערה אחת.

היהודי נדם לרגע.

— ה„גויה" ה„טריפה" הזאת אינה רוצה לאכול אתו?...

הוא מביט אלי בבוז.

— היא יהודיה!...

— היא? — צוחק היהודי.

אני מביטה אל ה„גויה", שהאזינה לויכוחנו החריף מבלי הבין את לשוננו. אָז אָמרתי לה בערבית, שהיהודי אינו מאמין ביהדותה.

היא מוציאָה מבין שדיה מזוזה קטנה ועל גרתיקה של זהב היה חרות השם שדי.

על אניה צרפתית שאינה משתמשת, לפי חוקיה, בעבודה יהודית על־פני הים, עומד על־יד המחלקה השלישית מלח גבה־קומה בעל עינים שכורות יין וצואר אָדום וגמיש ובעל גוף זריז, שריח הים נודף ממנו.

המלח רוצה לדבר עם נוסעי המחלקה השלישית שכולם היו יהודים, אַך הם לא שמעו לשונו הצרפתית, על כן נסה לדבר אליהם בשפת התנועות והרמזים.

קוראים לי להיות לתורגמן.

אחרי התרגום המלא שואל הוא אותי, מה אני?

— נחש! — היתה תשובתי.

— אַת יהודיה — משיב הוא בצחוק.

— אני? חלילה!...

— ומה את?

— ערביה...

— אַת מדברת ערבית? — פונה הוא אלי בערבית.

אנחנו מתחילים לדבר ערבית. המלחים הצרפתים העומדים מסביב מביטים עלינו בבת־צחוק.

— גם אני יהודי — אומר לי המלח. — אַך אַל תגלי לחברי, אין איש על האניה יודע זאת.

— כמה יהודים יש בין המלחים שעל האניה?

— שנים אנחנו.

— מאַין?

— מאַלג'יר...

— אינני מאמינה שאַתה יהודי...

— הביאי לי את ה„תורה" — אומר הוא — ואראה לך שאני יודע „אלף בית"... אַך הזהרי לבל יראה זאת איש...

— ומה ידעת עוד?...

— שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד!...

נחוץ לה, להארץ עצמה: א) חסרונם יהיה ניכר ומורגש מאד בארץ. כי דוקא אותם הצעירים העוזבים אותה בקיאים הם בשבילי ארץ־ישראל. ונוסף לזה, יודעים הם, בפה ובכתב, את השפות המתהלכות בארץ ו נ ח ו צ י ם ה ם ע ת ה ל ע נ י נ י ה מ ד י נ ה. וב) הרושם הרע שיציאתם את הארץ עושה על בני עמנו בארצות הגולה. בביאתם לארצות המערב הם נותנים פתחון פה ל„שונאינו" ומתנגדינו המראים עליהם באצבע ואומרים לנו: „רוצים אתם ללכת לארץ־ישראל? הביטו־נא וראו את כל מחנה הצעירים הנוהרים עתה מהתם להכא, מפני שאין שם שום עבודה ושום דבר לעשות. א ר ץ ־ י ש ר א ל ה י א ר ק ארץ להולכים למות, להקבר על הר־הזיתים, אך לא לצעירים השואפים לחיים!"

כך אומרים מתנגדינו ו„שונאינו". ומי הוא אשם בדבר? צעירינו „משתלמינו", שאין להם ד י ת ו ר ה בארץ־ישראל, שמעינם יבש ודלל! ה ם, צ ע י ר י נ ו ה ח ב י ב י ם, א ש מ י ם ב כ ל ז א ת. הם עתידים ליתן את הדין על הקלקלה שהם מביאים ביציאתם את הארץ ועל החרב שהם נותנים בידי „מהרסינו ומחריבינו".

ולוא באמת היו רובם משתלמים, או לוא לכל הפחות היה מצבם של אלו הבאים הנה טוב, כי אז ה ח ר ש ת י! אבל באמת הלא רובם נשארים ק ר ח נ י ם מ כ א ן ו ק ר ח נ י ם מ כ א ן: השתלם אינם משתלמים וגם מצבם החמרי הוא ב ר ע — ועל דבר כזה הלא אסור לעבור בשתיקה!

הנה, למשל, החלו לבוא בזמן האחרון צעירים רבים מארץ־ישראל לאמריקה ע ל ־ מ נ ת ל ה ש ת ל ם. ולא כל־כך בשביל ההשתלמות, אלא, כפי שהם עצמם הודו לי בפיהם, באו הנה בשביל ששמועה נפלה ונתפשטה באוירא דארעא דישראל: „באמריקה צוברים תועפות כסף בחוצות. פשוט, מזהיבים באמריקה את המורה „העברי"! ויקומו המורים הצעירים „וישנסו את מתניהם" ויצררו את מטלטליהם ויזדיינו בתעודות מרבני ירושלים ואנשיה הגדולים — אנשי־השם — ויבואו לאמריקה. אך מה גדל תמהונם בראותם, כי „לא דובים ולא יער"! אין מזהיבים ואין גם היכולת להשתלם! ועוד יותר מזה, אין גם פרנסה די מחיה מצומצמה ויש גם מהם התועים בחוצות ללא לחם. ומיד גז החלום היפה — ובאה חרטה בלב!

וסח לי אחד מאותם ההוזים ואמר:

„לוא ידעתי, שכל האושר או העושר האמריקאי בדוי הוא מלב, כי אז לא הייתי זז כלל ממקומי. תאר־נא בנפשך: מספרים לנו, בארץ־ישראל, נפלאות על־אדות אמריקה, מדברים, כ מ ע ט, על לבנו לעזוב את הארץ וללכת לאמריקה, לתהום זו אשר „כל באיה לא ישובון", והספורים וה„אגדות" היו כל־כך נעימים וכל־כך מושכים את הלב עד שקשה היה לעמוד בנסיון — ואנו ניסעים! אך לוא ידעו צעירינו, כי אין אף קורטוב של אמת בכל הספורים ההם ובכל הדברים היפים הללו, כי אז לא היו זזים גם הם ממקומם".

והדברים הללו נאמרו בכל־כך חום ובכל־כך התלהבות, זו שאינה חסרה לעולם לילידי הארץ, עד שאין לפקפק באמתותם, וגם הם נותנים מקום לחשוד, כי ישנה כ ו ו נ ה י ד ו ע ה מ צ ד מ י ש ה ו א בשליחת צעירי הארץ לתהום האמריקאי.

אי לזאת הריני קורא לצעירי ארץ־ישראל:

אין אני יודעת מה קרה לי, אך לי נדמה, שהשתגעתי לדבר זה. לי נדמה, שכל העולם כולו מלא יהודים, יהודים מסתתרים תחת מסוה של צורה זרה ושל לשון נכריה.

כל העולם כולו מלא יהודים, ורק יהודים!...

אני מוכת שגעון זה ואין לי דבר יותר נעים בעולם מלגלות יהודים מתחפשים. אני מתבוננת אל כל עובדי האניה הצרפתית שאינה משתמשת בעבודת יהודים על־פי החוק.

שני מלחים כבר גליתי.

והנה ראש המלצרים של המחלקה השניה — נכונה אני להשבע, שמזרע ישראל הוא. הוא משמש בארבע לשונות: מדבר יפה גרמנית, איטלקית, צרפתית ואנגלית. איזה צרפתי יודע ארבע שפות — אם לא היהודי?...

אולם הנוסעים אומרים פה־אחד, שהוא איטלקי.

אני נגשת אליו ומראה לו קלפים חדשים — פתחון פה בעלמא.

ואחרי שיחה קצרה אני אומרת לו בצרפתית:

— אדוני יודע „שמע ישראל"?

— כן, — משיב הוא בבת־צחוק.

אחרי שגליתי שלשה יהודים בין עובדי האניה הצרפתית, אני שמה את פעמי להרופא הראשי של האניה.

הוא צרפתי ממש. בזה אינני מסופקת אף רגע. הוא עליז, קל־דעת, שמח כתינוק, אינו אוהב שום ארץ ומדינה מלבד צרפת ואינו יודע כי אם את שפתה, והעיקר, שאינו יודע להבדיל בין יהודי לגרמני, בין פולני להונגרי.

ואני יודעת, שאין יהודי בלי חוש הריח המבדיל בין אומה לאומה.

וחוש הריח הזה אינו מצוי אצלו, ואני מאמינה באמונה שלמה, שהרופא הוא צרפתי גמור. כך אני מאמינה, אני, שהנני חושדת עולם כולו ביהדות.

אני הולכת אל הרופא הזה לספר לו מה שגליתי על האניה הזאת, ואני בטוחה, שלא יגלה לרב החובל את סוד היהדות המסתתרת באניה.

אני שואלת בכוונה:

— ראש המלצרים מהו?

— הוא איטלקי, — עונה הרופא.

— הוא יהודי! — צוחקת אני.

הרופא כופר ואומר: לא יוכל היות! ואני צוחקת ואומרת לו, שכבר גליתי שלשה יהודים על האניה הזאת.

הוא מבקש עובדות.

אני מספרת את העובדות.

הרופא מטיח לי על שכמי ושואל בבת־צחוק:

— כמה יהודים גלית פה?

— שלשה! — צוחקת אני.

— ואני — הרביעי!...

אל־נא תאמינו בדברי־שוא ואל תשלו את נפשכם! שבו בארץ, זרעו את זרעכם בארץ הפוריה וקצרו ברנה את תבואותיה!

לטובתכם אתם אסור לכם לעזוב את הארץ!

המטרפת

(קטע)

מאת

ש. ז. שינברג.

לילה.

תועים צללים אלמים, כבדים, בין קירות המרתף השחוחים, האפלים.

חוורה ונרעשה היא יושבת על הדרגש לבושה חלוקה לבנה, ראשה מורד על חזה הלוהט, שער ראשה השחור פרוע, עיניה העמוקות מבריקות ומרופזות ומכוונות לנקודה אחת, שפתיה נעות ורועדות:

— „מה לי פה, בין הקירות הלחים האלה?... מה לי ול„פרצוף הצהוב”?... למה יבוני כל־כך?... אוי, אכזרים!”...

דמה רותח, עיניה מתמלאות דם, מוחה המבולבל עובד בלי הרף וסדר... רוצה היא לזכור דבר־מה; לזכור דבר מה שעבר והיה לה.

ובמוחה תמונה חולפת ותמונה באה.

* * *

— — — היה ליל חוור, כאותו קו האור החודר לפעמים לתוך המרתף בעד האשנב הצר... דמם הכל מסביב. עצב חרישי נשפך על היקום כולו. רצה העולם האלם להאנח אנחה ענקית ועצר באנחתו...

שניהם ישבו דום.

הרבה רחש הלב באותה שעה; הרבה היה לכל אחד מהם להביע — ולא הוציאו הגה מפיהם. איזה כח טמיר עצר בעדם מלדבר, מלחלל את הדומית הקדושה של רגעי הפרידה האחרונים.

ויש אשר הופרעה הדממה: אנחה יתומה פרצה מלבו; רטטו מלים בודדות בחלל האויר:

— ואני לא אהיה אז... ואת תזכרי רגעים בודדים, אבודים, וקללת את העולם ואת החיים — קלל והתנענע...

וישוב נשתתק — — —

... החויר דבר־מה בקצה השמים ונתאדם. —

הוא קם. היא התנפלה על צואריו ונלחצה אל לבו ההולם. שניהם בכו. שפתיו מלמלו; דמעות נחנקות פעפעו בקולו:

— עת להפרד. אכזרים הם החיים גם כשאפשר לחיות... על אלפי קרבנות האומללים יוסף עוד קרבן — קרבנך... התסלחי?... זכריני אם כי נדעך כוכב תקותנו. זכרי...

הוא דבר והיא לא הבינה — הרגיש אך הרגישה; הלפו דבריו מבלי הגיע אף נימה קלה במוחה.

הוא התחמק מבין זרועותיה ותשאר מאובנה במקומה. זמן־מה עוד העביר צלו ונבלע בחוורת הליל... אז חשה להיץ והים לוהט בקרקדה, כאותו החום שהיא חשה עתה לעתים תכופות בהעמיקה חשוב... בריסיה כשלו, עיניה חשכו ותצנח לארץ — — —

... לאחר ימי מספר מצאה את עצמה חולה במטתה. היא שמעה קול דברים קטועים, אך תמונת איש לא ראתה.

*

... ערה ולא ערה היא.

חושך. דממה.

הבית מלא עשן עד להחנק. מרגע לרגע רגז הבית תחתיו לקול מתפוצץ בקללה. צעקות אטימות רעדו במרחק. זיקים נצצו וכבו... היא הרימה את ראשה מעל הכר וישוב צנח מכובד הכאב...

צל איש ידוע ולא ידוע לה פרץ לתוך הבית, חטפה בזרועותיו הרועדות —

— נמלט, בתי!... — נזרקו מלים מפיו. — האויב קרב... העיר בוערת באש...

ויעזבו את הבית.

ליל סגריר. טפות גשם זועפות טפחו על פניה הצורבים. נשימתה כבדה ותבלע בצמא את גלי הרוח הקרירים. השמים נמלאו כתמי דם לוהטים. כוכבים עטיפי תמרות עשן נתזו ברעם ורעש, שקעו בחשכה והתפוצצו לרסיסים... הצעקות התגברו ופלחו את האויר. לשוני אש מתלקחת זנקו מסביב בנחשים פראים... —

היא טסה באויר... — לא! היא „רכבה על מצח הצל הלבן”; כן, היא „רכבה”... עלה וירד באין הרף נשאה המצח הרחב, הליך והאנח...

ופתאום —

רעם דבר־מה בגלגל האויר. לרגליה הכושלות צנח הצל הפוחז; נוזל ירוק מהול בדם אדים פרץ ממצחו...

— בתי! — נמלט עוד הד אנחה מפיו ויאלם...

— „חה־חה־חה!... הוא נפל... כה מיוז היה... חה־חה־חה!”...

(היא פורצת בצחוק פרא).

גם „אז” צחקה; צחקה ו... והתעלפה — — —

*

— — — דרך חלון בית־החולים יצאה בשראשה חבוש. טפסה על גדרות הרוסות, פסחה על חרבות והמשיכה את דרכה מבלי דעת לאן.

היא הלכה.

מיותמים עמדו מסביב בתים שרופים הרוסים. בחרבותיהם הבהבו גחלים עוממות הבהב וכבה. נואשים עמדו עצים חרוכים, קרוחי צמרת והביעו אבל חרישי, עמוק... פה ושם נראו גויות חללי אדם... —

היא פסחה על החללים והלכה. כח טמיר דחפה לבקש דבר־מה — ומצאה:

את אביה הפגרה בין החללים.

קדקדו רטוש, שערות ראשו וזקנו מגואלות בדם ומוח קרוש, גיפו שסוע ועכור... היא נחנה אליו, לחצה את גויתו הקרה אל לבה ותנשקהו.

— אבא! הנני... נשקיני אתה... למה תשתוק?...

היא נענעה את גויתו — והחרישה רגע.

— לא! הוא מת... מת... אוי, מת — כה מכוער, מגואל!... לא! לא את זה חפשתי...

היא קמה, בעטה ברגלה על פניו והלכה.

— — — ואת העיר יצאה.

שדות והרים. חללים ושברי כלים מפוזרים היו במרחב. קולות אטומים רחפו באויר המטורף. עננני עופרת רחפו על־פני השמים ביאוש ואבל... והיא המשיכה את דרכה בין החללים.

פתאום נתעכבה על יד גוף מת.

— הנהו! מצאתיהו!...

פניו היו חורים ועליהם בהרות כחולות, שניו מהודקות, עיניו למושות ומבריקות בברק מישונה וידיו מגואלות דם שלובות על חזהו המפולח.

היא גחנה אליו ונשקה כל אחד מאבריו.

— דבר... כה נעים לי לשמוע... הלא הבטחת, נשבעת לי... מה כואב לך?... למה תתנפר ותצחק?... הם הכוני... כל־כך התאכזרו אלי... חה־חה־חה!! ברחתי — ידעתי שאתה פה; הרגשתי... אבי מת... הוא כה מגואל... ספר אתה...

צנחה ידו הקרה מבין ידיה.

היא בכתה — — — — — — — — — — — —

... ובאותו יום שני מתים הובילה לקבר...

— — — — — — — — — — — — — — — — —

ומה היה אחרי־כן?

אחרי־כן? ? ? —

... קהל אנשים. מקלות. פולם הכוה. סחבוה בשערותיה. ידו בה אבנים. מעברים שונים נשמעו קולות קטועים:

„היא השתגעה!"

„נטרפה דעתה!"

„כפתוה!"

„... אל המרתף..."

„מ־ש־ו־ג־ע־ת!... — — — — — — — — —

— האני משוגעת?! אני נשתגעתי?! אני?!... במה ראו שגעוני?! — ומה אם הצתי את בית איש הקברות?... מה?!... למה מסרוני לידי ה„פרצוף הצהוב" להכות אותי כל־כך?!... למה?! אני שואלת: למה?!... אוי, אכזרים! נקם אנקם!...

* * *

היא יושבת שקועה במחשבות.

פתאום קמה. מתהלכת אנה ואנה בצעדים כבדים. דמה רותח. דפיקות לבה נהיות יותר תכופות וצעדיה — יותר כבדים.

— לא לא פה מקומי, בין הקירות הצרים האלה!... לא אוכל סבול יותר... אצא... אנקם... אנקם... אלחם בכל... בכל... אוי, נקמה!...

היא קורעת את חלוקתה, מטפסת על האשנב ומתחילה לכרסם בשניה את מטילי הברזל.

„לצאת... לצאת"...

... נשמע משק מפתחות. —

היא נבהלת. מרגישה חום עז והתכווצות בראשה, והיא נופלת ארצה אין־אונים.

נכנס איש רחב כתפים, בעל שפם צהוב, לבוש כחולים. נגש אליה, והיא מצטמצמת בקרן־זוית, מביטה עליו בעינים מלאות דם וכולה רועדת מחום בוער...

— הגידי מה עשית, משוגעת! הגידי! ולא — אקרעך לגזרים! משוגעת!...

הוא מצליף על פניה בחבל אשר בידו.

היא רוגזת ממקומה, מכבה את הפנס שבידו, מתנפלת על צוארו והודקת בצפרניה את פיקת גרונו —

— האני משוגעת?!... אני?!... הגד, אני?!...

— — — שניהם נופלים ארצה.

נשמעת נחרה איומה...

— — — החושך בולע שני צללים נלחמים — — —

שיקאגו.

המנגנים היהודים במאת־השנים החולפת

מאת

אברהם צבי אידלזון.

ב*.

המנגנים הנזכרים היו מנגנים כלליים, כלומר, שיצרו בעד העולם הכללי. אך באותו הזמן קמו מנגנים יהודים, שהקדישו את כחם רק לעמם. ומשום שבגולה אי־אפשר היה למנגן הרוצה לעבוד רק בעד עמו למצוא עמדה אחרת בחיים אלא בעבודת הקודש, אם בתור חזן או, בדורות המאוחרים, גם בתור מנצח של מקהלה בבית־הכנסת, לפיכך היו כל המנגנים היהודיים הללו לחזנים, אפילו אם לא היה להם קול ערב. באמצע שנות המאה החולפת רואים אנו בכל תפוצות ישראל מנגנים — חזנים רבים, שהם בעלי כשרון נגיני וגם בעלי קול. בגרמניה, באוסטריה, בהונגריה, בפולניה, בליטה ובווהליניה קמו חזנים שהפליאו את הקהל ביצירותיהם הנגיניות. אולם לא הרי המנגנים בארצות המערב כהרי החזנים של המזרח. במזרח היה בית־הכנסת ממלא מקום בית־הנגינה; בית־הכנסת היה המקום לנגינה לאומית, המקום שבו היו רגשותיו של היהודי וצרותיו, תקוותיו ושאיפותיו, לאומיותו ודתיותו באות לידי בטוי נגיני. מכיון שרוב היהודים היו מלומדים בעניני הדת וכל יהודי היה יכול לעבור לפני התיבה להיות „בעל־תפלה" מצד ידיעותיו בעניני הדת, במנהגי התפלות ובנוסח הנגינות, על כן לא דרשו מאת החזן את התפקיד הדתי־השמושי, היינו, שיהא השליח־צבור, אלא שיהיה מנגן־מחבר וישקח את לב הקהל בזמרתו; דרשו מאתו את הצד הנגינתי. ומפני הטעם הזה לא היה צורך לרוב הקהלות ובפרט לקהלות קטנות בחזן קבוע, אלא בחזן עראי, שיבוא פעמים אחדות בשנה לערוך קונצרטים בבית־הכנסת. לפיכך היו רוב החזנים נודדים כל חייהם ממקום למקום

* עיין גליון ד"ח.

וממדינה למדינה ורק לקהלות הגדולות היה שליח־צבור קבוע, „חזן העיר" שהיה עורך את תפלותיו־מנגינותיו בבית־הכנסת הגדול וכל חובבי נגינה שבעדה היו באים „לשמוע" אחרי גמרם את תפלתם בבתי־התפלה הרבים. וידועים לנו השמות שלמה קשטן, החזן מווילנה, בצלאל מאודיסה, ירוחם הקטן, שהיו חזנים מפורסמים בדורות האחרונים. לא כן היה הדבר בארצות המערב. שם הביאה ההשכלה המנדלסונית להתבוללות והיתה הגורמת לזה שעקרו המשכילים את רגלם מבתי־הכנסת לגמרי, ראשית, משום שחדלו להתפלל ושנית, משום שלא מצאו יותר טעם בנגינה היהודית, כי הם נתחנכו כבר ברוח הנגינה הגרמנית והצרפתית. אז החליטו המנהיגים לתקן את צורת הנגינה ביחד עם התפלות, בכלל להכנים בעבודת הקודש סדר אירופאי־נוצרי הן בצד החיצוני והן בנגינה, באופן שלא יבחלו עוד המשכילים בעבודת ישראל. לשם זה נחוץ היה שהחזנים יתחנכו ברוח הנגינה האירופאית, כדי שיוכלו לתקן ולשפר. וחזן ומתקן כזה היה שלמה זולצר (נולד בשנת תקס"ד בעיר קטנה שבאוסטריה הוהנאמס). האגדה מספרת עליו, כי בהיותו ילד נפל אל תוך נהר ותדור אמו נדר, שאם יצילוהו תקדיש אותו לעבודת הקודש. כשרונו נתגלה עוד בילדותו, ובהיותו לבר־מצוה, התחיל לשמש במשרת חזן בעיר מולדתו.

כשנבנה בית־הכנסת החדש של הקהלה הצעירה בווינה שמו ראשי הקהל את עיניהם בזולצר וימנוהו לחזן. בווינה למד והשתלם בזמרה ויתחיל לסדר את נגינות התפלה. זולצר לא יצא מתוך סביבה יהודית, הוא לא ספג אל קרבו את חיי העם, את אגדותיו ונגינותיו העממיות, הוא לא ראה בילדותו את הגלות המרה ולא ינק עם חלב אמו את צער היהדות, על כן לא היה יכול להיות מנגן לאומי־עממי, כאותם החזנים בתחום־המושב. גם ידיעותיו העבריות היו מועטות, אולם יסוד אחד גדול ונעלה רכש לו, ידיעת התנ"ך, רוח הנביאים הלהיבה את רוחו. נדמה היה כאילו דלג על תקופת הגלות הארוכה ונקשר אל תקופת התנ"ך. על כן אין בנגינתו אותו היגון והכאב שבנגינה היהודית־הסלאבית, אין בנגינתו מרירות והשתפכות הנפש, כי נגינתו מלאה עוז ואצילות, רגש קדוש והתלהבות. זולצר משקיע את עצמו בכוונתן של התפלות והתהלות ונותן בהן נשמת חיים. ומכיון שלא גודל בנערותו במרכז יהודי היה עליו ללמוד את נוסחאות הנגינה של בית־הכנסת, והוא למדן ויתקנן וישפרן בהסירו מעליהן את הקמשונים. הוא נתן להם צורה נאה וטעם נעלה. אולם ביצירותיו המקוריות הכנים קצת את רוח הנגינה הקתולית.

ויותר ממה שהיה זולצר מחבר, היה מזמר נפלא. קולו, לפי עדות מנגנים רבים, היה מהיותר טובים שבדורו והרצאתו הצטיינה על־ידי אומנות גאונית ויחידה במינה בזמנו. ואותו המנגן הגדול ליסט, אשר בקר כל־כך קשה את מאיר בר באמרו: „כח היהודים בנגינה הוא רק לחבר את היסודות שאנחנו יצרנו ולעשות מהם מטעמים לפי רוח הזמן, אבל לא ליצור. מאיר בר לא חישב מעולם להשתחרר מסגנון איטליה או גרמניה וליצור חדשות, הוא השתדל רק לחבר. עבודתו לא היתה יצירה, כי־אם קומ־בינאציה, המצאה, ומשום שהיתה המצאה חדשה, זכתה לפרסום בכל המצאה המתאימה לרוח הזמן. אולם היא נשארה המצאה ולא יותר. מאיר בר לא היה יכול ליצור נעימות נפלאות כמו ריסיני, משום שלא היה בן הדרום האיטלקי, ומפני זה חסרה לו ההרגשה החמה של הדרומי, ועל כן לא היה יכול לשאוב ממעינות איטליה; לא היתה לו אותה העמקות של ביטהובן, משום שלא היה בן גרמניה הצפונית בעלת הרוח העמוקה, לפיכך יצירותיו אינן יצירות, כי־אם המצאות, קומבינאציות"... אותו ליסט בבואו לדבר על זולצר, הוא אומר: „רק פעם אחת נזדמן לנו להוכח, מה היתה אמנות עברית יכולה להיות אילו היו היהודים משתמשים בכל כחם המזרחי, בכל החומר של חלומותיהם והזיותיהם, ברגשותיהם וגעגועיהם, אילו נתנו לזרם מאוייהם הרותח להשתפך ולפתח את להבת האש שבחובם, זו השלהבת שהם שופכים עליה אפר, למען תראה לעינינו כאילו נתקררה. בווינה ידענו את המזמר המפורסם זולצר שרכש לו שם גדול ביחוד בתור חזן. לרגע נדמה מתוך תפלתו כאילו היה גם הוא מן הבונים את פיתום ואת רעמסס; כאילו ראה את חושך מצרים וראה את פרעה וכל חילו שטבעו בים־סוף; כאילו גם עליו כסה עמוד הענן יומם ועמוד האש האיר לפניו לילה; כאילו גם אזניו שמעו את צלצלי התרועה ומצהלות מצלתים על הר־ציון והאזין לנגינת דוד על כנורו; כאילו ראה את מלכת שבא ברדתה מעל מדרגות כסא שלמה וריח המור שנדף משמלתה נשאר בירושלים שמונה שנים; כאילו קינות הגולים על נהרות בבל הגיעו לאזניו והחרידו את נפשו, וישמע קריאת עזרא לשוב ציונה וידיו עזרו בבנין בית־המקדש". „לשמוע את נגינתו של זולצר הלכנו אל בית־הכנסת. לעתים רחוקות היינו כל־כך נרעשים ונרגשים עד דכדוכי הנפש ונפשנו כל־כך התגעגעה לקחת חלק בכל התפלה בלי כח התנגדות כמו באותה תפלת הערבית. מסביבנו מקהלה של קולות עמוקים ומעורפלים, כל לב נראה לי כוער ומתוכו מתרוצץ איזה יציר נעלם, כדי לגשת לפני ארון. האלהים ולבקש כי ישחררוהו מארץ גלותו הארורה והשנואה ולהשיבהו אל ארצו. בנועמם של צלילי המלים העבריות נדמה כאילו נשרו עלי פרחים עמומים מעל גבעולים והנם מרחפים באויר ומצלצלים. הברות חריפות וקשות רחפו באויר ונגעו באזנים כלשונות איש וכל האויר כאילו הדלק בלהבות אש... שום אשה לא היתה בבית־התפלה, כאילו התפלות הן רק מעשה גבר שנוצר על־ידי כחו ומרצו, כאילו כרת אלהיהם הזועם והנאמן ברית אתם שלא יהיה זר, גוף שלישי, נוכח בשעה שמתקרבים זה לזה... ההתלהבות של מזמורי התהלים, של התפלות המלאות כח והפיוטים המוזרים עלתה למרום קצה ונדמה היה לי כאילו מרחפים אנו, כל הקהל, לגבהי שחקים, אל אלהי הצבאות". רוצה ליסט לאמר בזה, שהיהודים יכולים ליצור אמנות, אם הם רק משתמשים בכחותיהם העצמיים בתור חומר לבנין, ואז, רק אז, יכולים הם ליצור יצירות שהן מקוריות. לזולצר היה רגש וגאון לאומי חזק. הרבה השתדלו לפתות אותו שיעזוב את החזנות ויהיה מזמר חילוני, אבל החזנות היתה האידיאל שלו. את קובץ נגינותיו קרא בשם „שיר־ציון" בזמן שההתבוללות הגיעה למרום פסגתה. בכל תוקף

התנגד לשנוי התפלות, למחיקת ציון מתוכן ולהעמדת המגרפה (אורגאן) בבית־הכנסת. הוא העמיד תלמידים רבים ומנגינותיו נתפרסמו בכל תפוצות ישראל, ובמשך יובל שנים היה השליט בכל בתי־הכנסת אשר בקהלות הגדולות. כשרונו של זולצר לא היה גדול כבשרונם של מנדלסון, מאיר בר והלוי, אבל בהיותו שואב מתוך מעינו הוא, מתוך נגינת עמו, על כן אנו מוצאים בו מקוריות ויצירותיו הנן י צ י ר ו ת.

וכל גדולי המנגנים והיסטוריוני הנגינה אומרים, שבזולצר היה נוזל דם העברים הקדמונים. וגם אותם הצוררים כגון ליסט, וואגנר, וכו׳, המערערים על גאונים כמאיר בר ומנדלסון, עומדים הם ביראת הכבוד לפני זולצר.

אֶל הָעוֹלִים

מאת

א. ז. רבינוביץ.

רואה אנכי צעירים יהודים עולים. שומע אני, כי לשם עבודה הם עולים. ברוך בואם! אבל היודעים הם, כמה תלאות נשקפות להם בעתיד? היודעים הם את הדרכים המובילים אל מטרתם הנעלה?

בודאי הם יודעים, ואף־על־פי־כן אני חושב, כי לא יזיק להם, אם ישימו לב להרהורי זקן, שלצערו, בשעה הגדולה הזאת, בשעה של יצירת עם עובד, אינו יכול לעשות כלום מלבד להרהר...

א) לבנות את העם בארצנו אתם באים. דעו לכם, חביבים! אי־אפשר לבנות את העם מבלי הרמת קרן העבודה. צריכים להכניס את הדעה בלב כ ל ב נ י ע מ נ ו, שרק העובד היוצר הוא בסיס העם, והוא, רק הוא, העובד את העבודה הלאומית הגדולה של בנין העם בארצו. כל אלה שאינם עובדים־יוצרים עומדים במדרגה מוסרית שפלה; כל מסוה של אידיאליות לא יועיל להם לכסות את מומי נשמתם. חיי צדיקים ולאומיים המה רק בעבודה.

ב) ואם אתם רוצים באמת בבנין העם, אם אתם רוצים באמת בהרמת קרן העבודה ולמשוך אליה את כל אחיכם בני ישראל, אל תהיו מפורדים לכתות־כתות. כי גדול וכבד מאד התפקיד אשר שמתם עליכם ורק על־ידי אחדות גמורה תצליחו, שתהא העבודה יקרה וחביבה בעיני כל העם. רק על־ידי האחדות יכיר כל העם את ערך העובד ויתן כבוד לעבודה הישרה היוצרת. לא כן אם תתפרדו, אז ירד ערככם בעיני העם, ועמכם גם ערך העבודה. הזהרו! אל תהיו לשחוק ולמנוד־ראש בעיני הבטלנים, שהעובד והעבודה להם לבוז ולחרפה.

ג) וגם זאת עליכם לדעת, כי הגנת העובד אפשר רק אם כל העובדים מאוחדים יחד, אם כולם רשומים בפנקס אחד, והנבחרים שמקרבכם ידעו את המצב של כל עובד ועובד. לא כן אם תהיו נפרדים לכתות. אז זה יאמר: לא שלי אתה, וזה יאמר: לא שלי אתה. וכך ישארו רבים, שאינם יודעים למי להלוות, בלי כל עזרה בעת צר, ואין צריך לאמר, שכולכם צריכים ליסד, למשל, קופת חולים כללית וכדומה, כי, כידוע, אין הקדחת מבחינה בין חברי כתה זו או כתה אחרת. ולהלחם נגדה צריך גם־כן בעבודה משותפת.

ד) ואם להיות תקיפים אתם רוצים, יהי־נא היושר נר לרגליכם. אם תקבלו עליכם עבודה, עשו אותה לא רק לצאת ידי חובתכם, אלא באמונה וביושר. עבודתכם צריכה להיות שלמה ומתוקנה. ובשביל זאת אתם מוכרחים להתאחד. אם תהיו נפרדים לכתות, אז אלה ישתדלו לקבל את העבודה ואלה ישתדלו לקבלה. אלה יבטיחו הרים וגבעות, ואלה יבטיחו הרים וגבעות. אלה יוזילו את המחיר ואלה יוזילו עוד יותר, וסוף־סוף תצטרכו לבקש תחבולות ערמה, לרמות את נותני העבודה ויותר מאשר תרמו את האחרים, תרמו את עצמכם.

ה) אתם באים אל הארץ לשם מטרה נעלה, לא לטובת איזה פרט שהוא, אלא לטובת העם כולו; ראשית כל — עזבו את הפרטיות שיש בכם. האינדיבידואליות, שנתפשטה אצלכם (לזה עזרה הרבה הספרות הגלותית והחיים הגלותיים) עוצרת בעד אחדותכם. התגברו ראשית כל על המדה הרעה הזאת. אי־אפשר לבנות בנין לאומי בשעה שאתם מבקשים למלא את נטיותיכם הפרטיות. כמו שאמרתי, התפקיד הוא קשה מאד, ואם לא תנצחו את הנטיה לאינדיבידואליות, אז העם לא יבנה. הפרט יכול להבנות גם מחורבן — נתעשרו אחדים גם מהריסות המלחמה העולמית — אבל העם והארץ רק באחדות ובשלום יבנו.

ו) וגם זאת עליכם לדעת, כי נחוץ שתהיו בני תרבות, שלא תשתפלו בעבודת פרך עד מדרגת בהמת משא. ובשביל צרכי התרבות גם־כן צריך לכחות משותפים. התרבות שלכם לא צריכה להיות מקרית, אלא מקורית, המתאימה לעובד עברי בארץ־ישראל. זוהי גם־כן שאלה קשה ולא תפתר אלא על־ידי אחדות הכחות.

ז) ואמנם איני רוצה שתוותרו לגמרי על נטיותיכם הפרטיות. בני־אדם אתם וכבני־אדם תהיינה לכם נטיות שונות ודעות שונות, עליהן תכנסו בשעות המנוחה ותתווכחו, זה יחזיק לו בשלו וזה בשלו, וסוף־סוף תחליטו או תשאירו בתיקו, אין דבר!! בתור זקן מהרהר אגיד לכם מראש, שלא את כל השאלות העיוניות אפשר לפתור, תהרהרו גם אתם עד שתזדקנו, אין דבר! ובלבד שמהעיקרים היותר פשוטים, שבלעדם אין כל בנין לאומי אפשרי, לא תזוזו, ועיקר העיקרים — העבודה באחדות גמורה לשם תחית עם ישראל בארץ־ישראל, לשם הרמת קרן העבודה ולשם הצלחת משפחת העובדים.

(„קונטרס").

מִכְתָּב אֶל הַמַּעֲרֶכֶת

בעיני מר ליאון זולוטקוף („התורן" גליון ל"ד) לא טוב הביאור, שאני נתתי לשירו של ביאליק „צנח לו זלזל". מר זולוטקוף מוצא את הכוונה, שהכנסתי לשיר זה, „רחוקה ומעוקלת" במדה שאין למעלה הימנה. צר לי מאד, אבל

אינני מתרעם חלילה על מר זולוטקוף וגם לא אתווכח בזה עמדו; המשל אומר: „בטעם וצבע — דעות שבע", ואין איפוא מקום לויכוחים. אבל מר זולוטקוף קצת מתלוצץ ונזכר בדרשן, שאמר להרחיק מן השכל פסוק פשוט וברור, בעת שגם הוא, מר זולוטקוף בעצמו וכבכבודו, הולך ומתרחק מן השיר „צנח לו זלזל", מן „השורות הברורות והפשיטות", כמו שאומר מר זולוטקוף, הולך ומתרחק גם־כן עד לידי דרישה אחרת. מר זולוטקוף רואה בשיר הזה משל „לבן עמנו המתרחק מעמו והמקוה למציא מנוחה לנפשו מחוץ לגדר", — בקצור: דרישה חדשה. ובכן, גם מר זולוטקוף דורש את השיר הזה כמין חומר, — ומה איפוא הצעקה עלי? מר זולוטקוף אומר, כי השיר הזה של ביאליק היה לו חמודות, ורק אני אני בלבלתי את הבנתו של מר זולוט־קוף. אנכי, כמובן, מצטער מאד, אבל רק באנחה אוכל להושיע לו.

מ ר ד כ י ב ן ה י ל ה כ ה ן.

חֲדָשׁוֹת וּמְאוֹרָעוֹת

ב ד ב ר ג ב ו ל י א ר ץ ־ י ש ר א ל.

העתון „ניו־יורק הירולד" פרסם ידיעה, שקבל מאת סופרו המיוחד בפאריז, כי בחוזה שנחתם בין אנגליה וצרפת ביום 23 לדצמבר בדבר הגבול הצפוני של ארץ־ישראל נפתרה השאלה בהתאמה שלמה לדרישת הציונים.

לפי פרטי החוזה יהיה המרחק שבין גבולה הצפוני של ארץ־ישראל ובין דמשק, בירת סוריה, רק — 45 פרסאות. החלק שנוסף על ארץ־ישראל (מכפי שעלה קודם בדעת הממשלה הצרפתית) מכיל בקרבו את החלק העליון של הירדן ואת הנהרות האחרים הנחוצים לפיתוח האלקטרון. לצרפת ניתנו רק זכויות ידועות לשמוש כמויות מסוימות של המים האלה לצורך סוריה; כמובן נכללים בחלק הזה כל המושבות היהודיות והמקומות שיש להם ערך הסטורי.

הידיעה מוסרת הרבה פרטים בדבר המקומות שהגבול הצפוני החדש של ארץ־ישראל עובר עליהם או נוגע בהם ובאה לידי מסקנה, שבכלל נסתמנו בחוזה הזה גבולים יותר נאותים בשביל ארץ־ישראל מאשר בסאן־רומו.

אם הידיעה הזאת תתאשר, כפי שאנו מקוים, יהיה זה נצחון מדיני חדש של הציונים. כי על־ידי פתרון רצוי בשאלת הגבולין יהיה אפשר לארץ־ישראל להיות לארץ עומדת ברשות עצמה במובן המדיני והכלכלי.

הגבול המזרחי של ארץ־ישראל לא נסתמן עדיין, אולם פתרון שאלה זו תלוי לגמרי ברצונה של הממשלה האנגלית, משום שהגבול הזה הוא בין ארץ־ישראל וארם־נהרים (מיסו־פוטאמיה) ושתיהן נמצאות תחת שלטונה של אנגליה.

בתור גמול בעד הויתורים של צרפת בנוגע לגבולי ארץ־ישראל ממלאה אנגליה את דרישותיה של צרפת בנוגע למקורות השמן שבארם־נהרים ובנוגע לאי צפרן. אולם העתונות הצרפתית אינה מסתפקת בזה והיא מבקרת קשה את הממשלה בעד ויתוריה והכנעתה לפני אנגליה. העתון הפאריזי הגדול „טאן" מתקיף בחריפות מיוחדה את אנגליה בעד בכושיה הגדולים ומזכיר לה לעון את שאיפתה „ליסד מדינה יהודית בארץ־ישראל".

ב א מ ר י ק ה

„הועד האמריקאי להגנה על זכויות המיעוטים הדתיים" („אמריקאן קומיטה פור דהו רייטס אָוו רילִיג'יוז מינאָריטיס". הלשכה הראשית — 70 השדרה החמישית, ניו־יורק) הוציא ביום החמישי, 23 לדצמבר, כרוז לתושבים האמריקאיים, המעורר אותם לשים לב אל הסכנה הצפויה לחופש הדתי והאישי בארץ זו מסבת הפצת שנאה גזעית ואנטישמיות בקרב התושבים בעת האחרונה.

הכרוז נערך על־ידי באי־כח שלש הדתות — הפרוטסטאנ־טית, הקתולית והיהודית, ובין החתומים עליו ישנם: ווליאם ה׳ טאפט, הנשיא הקודם; ד"ר טשארלס א. אליוט, וויליאם דזשנינגס ברײן, טשארלס ע. יוהז, רוברט לאנסינג, לואיס מארשאל, הרברט כ. הואוור, אברהם ל. אלקוס והקארדינאל גיבונס.

אחרי שהכרוז מוכיח, שהתחדשות השנאה הגזעית והדתית באה בתוצאה ישרה מן המלחמה העולמית, ואחרי שהוא מביע מחאה נגד אי־שמירת סעיפי החוזה הבין־הלאומי בנוגע לזכויות המיעוטים ומעיר שמשום זה סובלים לרוב המיעוטים הלאומיים של שלש הדתות יחד, — מתעכב אחר־כך הכרוז ביחוד על אי־הסבלנות ביחס ליהודים:

„לצערנו, הגיעו הפאנאטיות ואי־הסבלנות גם לאמריקה. מאמרי שטנה והתקפות מתפרסמים בעתונים ובכתבי פלסטר ונשלחים לעורכים, מורים, מטיפים ואחרים. יש בזה שאיפה מוחלטת להרעיל את האויר ולהפיץ שנאה אל אנשים בני דת אחרת, והכונה היא, להשפיע על דעתם של היוצרים את החוקים והמוציאים אותם אל הפועל ועל דעתם של היוצרים את דעת הקהל. המדה הרחבה שעל־פיה מתנהלת התעמולה הזאת מוכיחה, כי היא מקבלת את תמיכתה מאיזו אורגאניזאציה בעלת־יכולת".

הכרוז מפרט את ההאשמות הטפלות, כי יש ליהודים איזו חברה של סתרים לכבוש שלטונו של כל העולם וכי כל המהפכות ואי־הסדרים בארצות השונות הם תוצאה משאיפות הסתרים האלה, והוא מביע את צערו ומחאתו נגד ההשתדלות להשריש את האמונה בהבלים כאלה בלבות ההמון.

הכרוז מוכיח, כי היהודים, כמו בנו גזעים אחרים, יש בקרבם טובים, רעים וכאלה המתיחסים בשויון נפש לכל מהפכה. ובסוף הוא פונה בבקשה אל העם האמריקאי, כי „בשעת הירום זו, בשעה שהרעיונות עדיין נבוכים" כתוצאה מן כל צרות המלחמה — — — בשעה כזו יתקומם כל אחד נגד איזה נסיון לעורר שנאה בין התושבים, ואדרבה, ישתדלנא בכל האפשר ליצור בארץ זו דעת קהל צודקת הדורשת, כי כל איש לא ישולל פה מזכיותיו האישיות והדתיות השייכות לו בהחלט.

— באספה שנערכה בשיקאגו על־ידי ה„אנטי־דיפיימיישן ליג" נשא ווילאם ה׳ טאפט נאום חריף נגד התעמולה האנטי־שמית והראה על „ערכם" האמתי של ה„פרוטוקולים" המיוחסים ל„זקני ציון".

* * *

ב א נ ג ל י ה.

— ב„נאום הכסא" שנקרא בפארלאמנט ביום 24 לדצמבר, לרגלי הפסקת הישיבות לימי החגים, נזכר בין יתר הדברים, כי אנגליה קבלה בזמן האחרון את הממונות על ארץ־ישראל.

— סטורס על ירושלים. בנאום שנשא הקולוניל סטורס, מי שהיה הגוברנור בירושלים, בבאנקט שנערך לכבודו בשובו ללונדון, הביע את הרעיון, כי פלך ירושלים של היום תופש כמעט אותו המקום שתפש יהודה העתיקה בשעתה, וכי הוא מקוה, שהמקומות יקרי־הערך שבירושלים לא יהרסו על־ידי התפתחותה המודרנית של ארץ־ישראל.

באותו הבאנקט נקרא מכתב מאת הלורד נורטקליף, שבו הוא מהלל את עבודתו הפוריה של הנציב שמואל ואת כשרונם של היהודים לבנות את ארצם.

— בועידת „פועלי־ציון" במאנטשסטר התפרץ סכסוך רציני בין ה„שמאליים" ובין ה„ימניים". הראשונים היו בעד ההתחברות אל ה„אינטרנאציונאל השלישי". לאגף הימני היה הכח המכריע.

* * *

בצרפת.

— ההגירה היהודית תחת חסותו של ה„צלב האדום"? העתון „מארגען זשורנאל" קבל ידיעה מפאריז, כי חברת „כל ישראל חברים" הגישה תזכיר להממשלה הצרפתית בדבר ההגירה היהודית במזרח־אירופה. בין יתר דבריה היא מבקשת תמיכת הממשלה בהצעתה, שההגירה היהודית תמצא תחת חסותו של ה„צלב האדום" או תחת חסותה של חברה יהודית לסדור ההגירה, שיש לה הכרה רשמית. ה„צלב האדום" או החברה היהודית ינהלו, לפי ההצעה הזאת, את עניני ההגירה היהודית תחת השגחתו של „חבר־הלאומים".

מודיעים גם־כן, כי הממשלה הצרפתית מתיחסת ברצון אל ההצעה.

* * *

בפולניה.

— ה„זכויות למיעוט היהודי" בפועל. על שאלת הציר ד"ר טהון ב„סיים", בדבר מקרה שהפקידים הצבאיים הגבוהים לא חפצו למנות יהודי אחד בתור אופיצר משום יהדותו, ענה המיניסטר לעניני מלחמה, כי הפקידים התנהגו באופן חוקי. ה„סיים" — אמר המיניסטר — כבר קבל פעם החלטה, כי אין כל זכות ליהודים להיות אופיצרים בצבא.

— הפסקת תמיכה למוסדות תרבותיים. הסניף הווארשאי של „ועד החלוקה המאוחד" הודיע, כי מיום 15 ליאנואר והלאה לא יקבלו המוסדות התרבותיים את תמיכתו באופן ישר על־ידי ה„ועד המאוחד", אלא על־ידי ה„ועד המרכזי לסיוע" ועל־ידי „ועד הסיוע העממי". כפי שמודיעים מווארשה, יסבלו מן ה„תיקון" הזה בעיקר המוסדות התרבותיים של הציונים.

— בדבר מצב המהגרים. מלמברג נתקבלו ידיעות, כי מצבם של הפליטים הרוצים להגר מפולניה הולך ורע מיום ליום. עסקנים יהודיים אחדים התראו עם הסינאטור האמריקאי מק'קורמיק, שבקר את פולניה בכדי להתחקות על מצב ההגירה לאמריקה, לפני עזבו את ווארשה. העסקנים ברכו אותו בשם התושבים היהודיים ומסרו לו פרטים חשובים בדבר מצבם של הפליטים היהודיים בפולניה הנכונים להגר לאמריקה.

* * *

בליטה.

— הזמנה לדובנוב. „המועצה היהודית הלאומית" שבקובנה שלחה את מכתב־ההזמנה הבא להיסטוריקן היהודי ש. דובנוב, הגר בעת האחרונה במוסקבה וחי חיי לחץ:

„מתוך ידיעות מקוטעות שהגיעו אלינו מרוסיה נתברר לנו, כי נזקק אתה למנוחה ולאפני היים יותר נוחים מאשר אפשריים הם ברוסיה לפי המצב עכשיו.

„המועצה היהודית הלאומית פנתה על כן בבקשה אל הממשלה הסוביטית של רוסיה להרשות לך ולמשפחתך לעבור לאיזו ארץ אחרת דרך ליטה.

אנו מקוים, שתשהה זמן־מה בליטה ותתודע עם הצורות ההדשות של החיים היהודיים הלאומיים ההולכות ונוצרות פה. אפשר, שידיעותיך העשירות בנוגע להעבר שלנו תעזורנה לנו לבנות את ההוה.

„אנו מקוים, שתהיה לך היכולת לבקר את בתי־אוסף העתיקות שבעיר ווילנה ותתמכר למחקר מיוחד בדבר היהדות הליטאית, המכירה אותך בתור ההיסטוריון שלה הגדול".

— העורך־דין רוזנבוים, סגן המיניסטר לעניני חוץ, נסע לווילנה לחלק את כספי הסיוע בקרב היהודים. הוא עשה את דרכו יחד עם הציר האנגלי.

— ד"ר סולוביטשיק, המיניסטר לעניני היהודים, קבל חומר רב בדבר השחיטות שנערכו בשתי השנים האחרונות באוקראינה.

החומר נאסף על־ידי ועדה מיוחדת שנסתדרה לשם כך.

* * *

ברוסיה הסוביטית.

מברלין נתקבלה ידיעה, כי התמותה בקרב ילדי היהודים ברוסיה הסובייטית נתרבתה מאד בעת האחרונה. סבת הדבר היא: המצב הכלכלי הרע של התושבים בכלל ושל היהודים בפרט. הקומיסאריאט לעניני היהודים החליט לאחוז באמצעים נמרצים בכדי לעצור בעד הפצת המגפות בקרב התושבים היהודים.

* * *

ביוגו־סלאביה.

הצעד הראשון להתגשמות הזכויות למיעוטים. נתקבלה טלגראמה מגרוסבקשרק (יוגו־סלאביה), כי שם נוסד בית־ספר עברי ויתכלכל על חשבון הממשלה. המיניסטר לעניניים דתיים בירר, עם נתינת הרשיון לפתיחת בית־הספר, שזהו הצעד הראשון של הממשלה בדרך התגשמות הזכויות למיעוטים, כפי שהסכימה אליהן בחתמה על אמנת־השלום בווירסאיל.

* * *

בהונגריה.

— בדבר גורלן של זכויות היהודים בהונגריה פרסם „ועד הדליגאציות היהודיות" באחד הבוליטינים שלה את ההודעות הבאות:

„שווי־הזכויות החוקי של היהודים מבוטל בהונגריה. הפארלאמנט ההונגרי מתחשב עם אמנת־השלום כעם נייר שאין לו ערך. בתור דוגמה מזכיר הועד את החלטת „האספה הלאומית" בהונגריה, שעל־פיה תנתן רשות הכניסה ליהודים לבתי־הספר העליונים רק ביחס למספרים ליתר תושבי הארץ.

„הונגריה היא המדינה האירופאית הראשונה — אומר הלאה גליון המודיעין — ששוללת מאת היהודים את הזכויות האזרחיות בדרך של קביעת חוק לדורות. חוק זה שראוי רק לימי־הבינים הנהו התירה עמוקה תחת האמנה שנתתמה בין הונגריה והמעצמות הגדולות ואשר על־פיה כל ילידי הונגריה שוים בזכויותיהם כלפי החוק ונהנים מכל הזכויות האזרחיות והמדיניות מבלי הבדל גזע, שפה ולאום”.

המחוקקים ההונגרים מפרשים את הסעיף האומר שיהודי הונגריה הנם לאום מיוחד, כי אין כאן הכוונה לתת ליהודים את זכויות המיעוטים, אלא להפך, לשלול מהם את כל הזכויות ולהשוותם לזרים.

— ש ל ו ח י ם ל א מ ר י ק ה. הקהלה היהודית בבודאפשט החליטה לשלוח שני שליחים לאמריקה, בשביל השגת תמיכה לטובת הקהלות שנתדלדלו במשך זמן המלחמה.

השליחים הם: הרב ד”ר אדלר ומר הוגו טשורגי

— ש נ ו י י ם ל ט ו ב ה ב ו ע ד ה ס י ו ע. הסניף הבודאפשטי של „ועד ההלוקה המאוחד” בחר לועד ההנהלה בשני עסקנים לאומיים חדשים, נוסף על השנים הנמצאים מכבר.

הבחירה הזאת באה בתור הנחה לקהל היהודי הלאומי בהונגריה, שהתמרמר מאד על אופן ההשתמשות בכספי סיוע הבאים מאמריקה על־ידי העסקנים מסוג המתבוללים הקיצוניים. אלה היו עד העת האחרונה השליטים היחידים בועד ההנהלה וכל מגמתם היתה: לסייע בידי הפליטים היהודיים לעזוב את הארץ.

* * *

ב ר ו מ י נ י ה.

ראש המיניסטרים הרומיני קבל לראיון את הרב צירלסון מקישינוב והבטיח לו לשחרר את הפליטים היהודים מאוקראינה ולעזור להם בהגירתם לאמריקה או לארץ־ישראל.

כתור תוצאה מהראיון הזה הוציא הפרמייר הרומיני פקודה טלגראפית אל כל פקידי המשטרה, שלא ירגיזו את מנוחתם של הפליטים היהודיים הנמצאים בבסאראביה. מלבד זה יקבל כל פליט תעודת־הגנה מיוחדה מאת המשטרה.

בפקודה יש גם כן סעיף האומר, שהפליטים הרוצים לנסוע לאמריקה או לארץ־ישראל, יקבלו תעודות־מסע בלי כל קושי וגם יקבלו כל הגנה אפשרית בדרך.

הממשלה הרומינית הודיעה, כי היא נכונה לתת לקהלות היהודיות בבוקובינה זכות שלטון עצמי במדה רחבה.

* * *

ב א ר ץ ־ י ש ר א ל.

— ת ש ו ב ת ה נ צ י ב א ל ה ע ר ב י ם א נ ט י ־ ה צ י ו נ י י ם. בחיפה נערכה בלפני שבועים ועידת הערבים— מושלמים ונוצרים. הועידה הגישה אחר־כך — בהתאמה להחלטותיה — תזכיר אל הנציב, שבו היא דרשה, כי הממשלה ארץ־הישראלית תהיה מורכבת מבאי־כח תושבוה ותעמוד תחת הכותה של אנגליה.

הנציב ענה על זה בדברים ברורים, כי הפוליטיקה של אנגליה בנוגע לארץ־ישראל נשארת בתקפה בלי כל שנויים. יחד עם זה — הוסיף הנציב — תשמור הממשלה על זכויותיהם של כל התושבים בלי הבדל דת וגזע.

— ב ד ב ר ה ש ב י ת ה ב „ר א ש ו ן ל צ י ו ן”. ב„הפועל הצעיר” (גליון ששי) אנו קוראים את המכתבים המעניינים הבאים, שמתוכם אנו עומדים על פרטי השביתה של הפועלים ב„ראשון לציון”.

„בכ”ד חשון בערב הכריזו פועלי היקב שביתה. השביתה הוכרזה אחרי משא־ומתן מקודם עם הנהלת היקב, אשר לא הביא לידי שום תוצאות. הגורם העיקרי לשביתה היו הפטורין שקבלו ששה פועלים העובדים ביקב משלש עד ארבע־עשרה שנה. הנהלת היקב התנהגה תמיד בנידון זה שלא כנהוג במקומות אחרים. אף פעם לא היתה מודיעה לפועל איזו ימים מקודם שהיא חושבת לפטר אותו — רק ה„שיף” היה באופן פתאומי אומר למו שהוא: „מחר אין אתה צריך לבוא, אין עבודה בשבילך”. במלים אלה, או במלים דומות לאלה, היו מפטרים פועלים שעבדו שנים רבות ואת אלה שעבדו ימים אחדים, בלי כל הבדל.

אחרי הפטורין שקבלו ששה הפועלים הנזכרים ואחרי שהיו ידועות, כי ההנהלה חושבת לפטר לאט־לאט את כל הפועלים הישנים, הציגו הפועלים דרישה בפני ההנהלה, כי יתוקנו תקנות איך ומתי יכולים לפטר פועלים. הפועלים הציעו, כי התקנות האלו יעובדו על־ידי באי־כח משני הצדדים. ההנהלה לא התחשבה עם דרישת הפועלים — והפועלים הכריזו שביתה.

דרישות הפועלים הן: א) להחזיר את הפועלים המפוטרים; ב) קבלת פועלים ופטוריהם יכולים להיות רק בהסכמת ועד פועלי היקב; ג) הפועל שקבל פטורין צריך לקבל מהנהלת היקב פצוי מתאים, על־פי התקנות אשר יעובדו על־ידי שני הצדדים; ד) קביעת מחיר מינימאלי של עבודה, דאגה לעזרה מדוצינית ואחריות.

כ”ט חשון.

הגוברנור מיפו בא היום ל„ראשון לציון”. הוא הזמין אליו את באי־כח הפועלים. בראשית דבריו הדגיש הגוברנור, כי הוא מדבר אליהם בתור אדם פרטי, וכי היחס והסימפאטיה של הממשלה הם על צד הפועלים, אבל מכיון שהיקב הוא מוסד קואופיראטיבי יש רשות לבעלי המוסד לעבוד בעצמם. באי־כח הפועלים ענו לגוברנור, כי אם באמת האכרים יעבדו בעצמם, הם מוכנים לוותר. הגוברנור שתק למענה זה, והציע להם למסור את הענין לבית־דין מפשר והמתווך יהיה באי־כח הממשלה. על זה ענו הפועלים, כי הם יעיינו בדבר ויתנו תשובה. על שאלת הפועלים אם, במקרה שיחליטו להמשיך את השביתה, יפתח הגוברנור את היקב, ענה הגוברנור, כי הוא לא יפתח את היקב, אבל יתן רשות לאכרים להכנס.

ל’ חשון.

על הצעת הגוברנור ענה ועד השביתה את התשובה הבאה, בכתב:

לכביר מושל מחוז יפו.

אדון נכבד.

בתור תשובה על הצעתו מיום 10 לנובמבר שנה זו, הננו מתכבדים להודיע לכבודו:

א) אנחנו מסכימים להכנס שוב במשא־ומתן עם הנהלת היקב לדון על כל דרישותינו.

ב) אנחנו מסכימים לברור תביעותינו בועדה מורכבת מנבחרי שני הצדדים בהשתתפות באי־כח הממשלה בתור מתווך בלי זכות הכרעה.

ג) אין אנחנו יכולים לשוב לעבודתנו כל זמן שחברינו

הספוטרים שלא בצדק נשארים מחוץ לעבודה, וכל זמן שאיננו בטוחים מפטורים חדשים, עד אשר תעובדנה תקנות היקב לקבלת פועלים ופטוריהם.

ד) לכל אלה שיבואו לעבוד במקומנו נתיחס כאל מפירי שביתה. כבודו יכול להיות בטוח, שכמו עד עתה, כך גם להבא, תתנהל השביתה בלי הפרעת הסדר מצדנו, ובטוחים אנחנו, כי באי־כח הממשלה לא ירצו להשתמש בכחם לטובת או לרעת אחד הצדדים בשביתה זו, הנושאת אופי של סכסוך כלכלי במשק פרטי.

בכבוד, בשם ועד השביתה

(חתומים): א. אתיאל, דוד סעדיה.

אחרי התשובה הזאת פנה המושל לפועלים השובתים שיבחרו מצדם באי־כח לועדה המפשרת.

מתוך ידיעות מאוחרות, שנתקבלו במערכת „התורן", כדאי לציין בזה את הפרטים הללו:

תיכף אחרי חליפת המכתבים בין המושל ושני הצדדים נפגשו באי־כח „אגודת הכורמים", באי־כח הועד הפועל של „אחדות העבודה" וחברי הנשיאות של „הועד הלאומי", דוד ילין, ד"ר י. טהון וי. בן־צבי, וכמו־כן יושב־הראש של „ועד הצירים" והם באו לידי הסכמה בדבר בסוס למשא־ומתן בין הפועלים והנהלת היקב. על יסוד הסכמה זו נפתח היקב והעבודה התחדשה אחרי הפסק של שבועים. שני הצדדים בחרו תיכף אחרי זה ב„ועדה מפשרת", מורכבת ממספר חברים שוה לכל אחד מהם בצירוף מתווכים ניטרליים אחדים, והועדה הזאת תברר ותחליט בנוגע לכל התביעות והדרישות ואת סבות הסכסוך וקביעת היחסים להבא.

הַתְּנוּעָה הַלְּאֻמִּית

ק ר ן ה י ס ו ד.

ההנהלה של „קרן היסוד" הוציאה בעשרה בטבת העבר ברוז, כתוב עברית, שבו היא פונה לכל היהודים להפריש מעשר מרכושם לטובת בנין ארץ־ישראל. המעשר הזה אינו נדרש בתור נדבה, אלא בתור חלק להון שיוצא לעבודה יצירתית.

על הכרוז חתומים: ווייצמאן, סוקולוב, לורד רוטשילד, אלפרד מונד, פיוול, זאבוטינסקי, נוידיטש, זלאטופולסקי יוסף קובן, רדקליף וזאלצמאן.

כפי שמודיעים מלונדון, עשה הכרוז רושם יפה על העתונות האנגלית. העתונים הגדולים הקדישו מאמרים לענין זה וכמעט כולם רואים בכרוז הזה — התחלת ההתגשמות של שיבת היהודים לארץ־ישראל.

* * *

מ פ ע ו ל ו ת ה ו ע ד ה פ ו ע ל ה ח ד ש ש ל ה ה ס ת ד ר ו ת ה צ י ו נ י ת ה א מ ר י ק א י ת.

— ב ע נ י נ י ה ה ס ת ד ר ו ת. במכתב חוזר אל השכונות מעיר ליפסקי, המזכיר לאירגון, את תשומת־לבם של עסקני השכונות אל העובדה העומדת לפניהם עכשיו, אחרי הועידה בבופאלו, בנוגע לרכישת חברים מאורגנים ובנוגע למס השנתי.

אחרי שהוא מזכיר במכתבו את החלטות הועידה בנוגע לעידון זה, הוא כותב:

אנו מעירים את תשומת־לבכם על חלק הריזולוציה המדבר בענין החברים התומכים. לפי התכנית החדשה ישמשו הכספים שיוכנסו ממס החברים הרגילים והחברים התומכים וכן הכספים שיוכנסו מנדבות של יחידים למקור היחידי של הוצאות ההסתדרות, בין של ההנהלה ובין ההוצאות הנחוצות להחזקת כל ההסתדרות.

העסקנים של כל שכונה מתבקשים לקרוא לאספת מיוחדה, סדור מס החברים. באספה זו יסודר קודם־כל וועד בעל־אחריות שיקבל על עצמו לרכוש בשביל השכונה המקומית את המספר האפשרי של חברים תומכים. העסקנים יקראו לאספה שניה, שבה תסודר העבודה לרכישת חברים רגילים המשלמים 6 דולארים לשנה. על כל ציוני להבין, כי עתידה של הסתדרותנו ומדת פעולותיה לטובת ארץ־ישראל תלויים בכשרון הציונים ליצור בסיס כספי איתן להסתדרות ובמדת התמכרותם לעבודה לטובת ארץ־ישראל. החברים הציוניים צריכים להכיר בהכרה ברורה את טיב האחריות המוטלת עלינו בנוגע לתפקידי ההסתדרות. בלא הכרה כזו לא תהיה להסתדרות היכולת להתקדם בהעבודה הגדולה שעליה להוציא לפעולות במשך השנה הבאה.

— ב נ ו ג ע ל מ פ ע ל י ם א ר ץ־י ש ר א ל י י ם. מר יעקב די־האז, המזכיר של ה„מחלקה לארץ־ישראל", שלח מכתב חוזר להשכונות, שבו הוא מעורר לשים לב אל הסעיפים הבאים:

1) אי־אפשר לשום איש לדעת מראש, כמה רב צריך להיות סכום הכסף הנחוץ לבנין ארץ־ישראל בתור בית יהודי לאומי, אולם ברור הוא, כי הסכום הזה יהיה רב מאד, והדרך היחידה לרכישת הכספים היא התאמצות אינטנסיבית של החברים בכל מקום ומקום.

2) כדי לעשות את ההתאמצות הזאת לאפשרית ולמצליחה, צריך לדרוש מאת כל אחד, שיפריש מכספו לאיזה מפעל ארץ־ישראלי לפי מדת יכלתו היותר עליונה, אם לא את החלק היותר רב מהונו, כי אז לפחות סכום כזה, שיכריח אותו להתענין, אם מפעלו מביא לו ריוח או גורם לו הפסד. איננו דורשים כסף בלבד, אלא שהיהודים יתענינו בהתפתחותה של ארץ־ישראל.

3) הנסיון להפיץ את המניות של חברות פרטיות למפעלים מסחריים בארץ־ישראל בכל מדינות (סטייטס) אמריקה עלול לגרור אחריו הוצאות יתירות בשעת מכירת המניות ובשעת קבוץ הכספים, ולמעשה יגרום זה להקטין את בזבוז המרץ הלוקאלי האפשרי. צריך איפוא לאחוז בשיטה זו (למצוא חברים לאיזה מפעל מסחרי בכל תפוצות אמריקה) רק למפעלים ענקיים, כגון: הלוואת הממשלה ארץ־הישראלית, פיתוח האלקטרון בכח המים, גאולת הקרקע על־ידי „אחוזת־ציון" (ציון־קומנוולטה) ועוד מפעלים צבורים אחרים. אולם ביחס אל כל המפעלים הפרטיים מחויבים אנו לאמר לבעליהם, בין שהם באים אלינו לבקש עזרה במכירת המניות ובין שהם באים לשאול עצה ידידותית מפינו, שהם צריכים להשתדל לאסוף את התון הנחוץ רק באותה עיר או באותה מדינה (סטייט), ששם נוצר המפעל הפרטי, ולא נחוץ כלל לנדוד בכל רחבי הארץ בכדי לקבץ את הכספים המפוזרים. בכווננו את פעולותינו לתעיקר הזה יצאו מזה שני דברים רצויים:

ראשית, יתענינו מאד בעלי המפעל הפרטי בעסקם ויתמכו בו בכל האפשר, ותשנית, יהיה לנו מושג יותר ברור מכל

הנעשה, ותהיה יותר האפשרות לנו להתחיל איזו מן המפעלים רצויים או בלתי־רצויים לנו.

* * *

סועידת הסטודנטים הציוניים.

בועידת ה„התאחדות בין־האוניברסיטאית של הסטודנטים הציוניים" (אינטרקוליג'יאויט זוואוניסט אַסוסיאיישון), שהיתה בשבוע העבר בניו־יורק, נתברר, כי ההכרה הלאומית נתחזקה הרבה בשנים האחרונות בקרב הצעירים היהודים המתלמדים. ה„התאַחדות" כוללת אגודות של סטודנטים יהודיים מ־28 אוניברסיטאות שבארצות־הברית. מספר החברים של כל האגודות עולה ל־3,000.

הישיבה הראשית של הועידה (ביום הראשון העבר) התנהלה תחת נשיאותו של נשיא ההסתדרות הציונית האמריקאית, השופט מאק והיתה מוקדשת לויכוח בדבר שאלת הלאמת הקרקע בארץ־ישראל.

ההחלטות הנכבדות שנתקבלו:

—ליסד קבוצות עבריות בתוך האגודות הציוניות של הסטודנטים הציוניים ובמוכן להוציא תרגומים עבריים מתוך הספרות המודרנית.

— ליסד „לשכה להליפת מכתבים", שעל־פיה יוקם קשר בין קבוצות הסטודנטים המתכוננות לעלות לארץ־ישראל ובין אלה שישנן שם מכבר.

— לעורר את הסטודנטים להתארגן לקבוצות ולבקר את ארץ־ישראל במשך ירחי חופשתם (בערך 3—4 חדשים).

— ה„התאחדות" נשארת עומדת ברשות עצמה ותתכלכל רק מכספי המס ותקופות המוחהדות של חבריה.

— מלבד הועד הפועל תהיה לה„התאחדות" גם „ועד מועצה" בן 9 חברים.

אחת הישיבות של היום האחרון לועידה התנהלה בעברית תחת נשיאותו של מר משה הלוי. פרופיסור מ. מ. קאפלאן נאם בישיבה זו על הנושא „תחית ישראל".

* * *

החלטות ועידת המזרחי.

(סוף).

— המזרחי הצעיר. החלט: 1) לאשר את הסתדרות הצעירים המזרחיים בתוך ההסתדרות הארצית היחידה של כל צעירי המזרחי ולקבוע את שמה: „הסתדרות המזרחי הצעיר".

2) הסתדרות זו תתקיים בשתי מחלקות: האחת בעד הצעירים מבני הגיל היותר גדול, והשניה בעד הגיל הנמוך.

3) לדרוש מאת הסתדרות המזרחי אשור מוחלט בעד „המזרחי הצעיר" ובאי־כחה ראויה בועד הראשי והמרכזי של ההסתדרות.

בשים אל לב את המכשולים שצעירי המזרחי נתקלים בהם, כשהם מחזרים אחרי משרות המכריחות אותם לחלל את השבת — הוחלט:

4) על הסתדרות „המזרחי הצעיר" ליסד לשכה מיוחדת, שתפקידיה יהיו: 1) להמציא עבודה בעד הצעירים הנזהרים בשמירת שבת, וביחוד בעד אלה הגומרים את חוק למודם בבתי־הספר, 2) לנהל תעמולה בעד שמירת יום השבת, 3) לבוא ביחוסי דברים עם שאר ההסתדרויות, שנוסדו גם כן לשם מטרה זו של שמירת שבת. 4) להודיע ולפרסם על קיומה של לשכה זו בין בתי־החרושת ונותני העבודה השונים.

בשים אל לב את ההתענינות המרובה בין השדרות הצעירים לעלות ולהתישב בארץ־ישראל — הוחלט:

5) „המזרחי הצעיר" מביע את דעתו בעד פתיחת לשכת־מודיעין, שתמציא להצעירים את הידיעות הנחוצות בדבר העליה לארץ־ישראל, וגם לארגן קבוצות־קבוצות של צעירים באלה הרוצים לעלות לתתם. בתור חלוצים.

— בדבר קרן היסוד. הועידה השבועית של המזרחי באמריקה מקדמת בברכה ומתוך קורת־רוח את ההחלטה שנתקבלה בועידה הציונית בלונדון על־דבר „קרן יסוד" לבנין ארץ־ישראל. הועידה מבטיחה בזה להקדיש את כחותיה של כל הסתדרות המזרחי לשם קבוץ כספים בעד הקרן החשובה הזאת ולשם הצלחתה המוחלטת.

הועידה מאשרת בזה את צעדיו של הועד הראשי של המזרחי בהצעתו שהציע לפני הסתדרות הציונית האמריקאית, כי לשם השלטת האחדות והשלום בעבודה הציונית תתנהל התעמולה בעד „קרן היסוד" על־ידי שתי ההסתדרויות ביחד, בתנאי אם ההסתדרות הציונית תמלא אחרי הדרישות הצודקות המסוימות של המזרחי.

אולם הועידה מחרטת, כי אם ההסתדרות הציונית האמריקאית לא תסכים להצעה זו — אַז על הסתדרות המזרחי למלא את חובתה בעבודת „קרן היסוד" על אחריותה היא בהתאם אל הוראותיו של ועד „קרן היסוד" מטעם ההסתדרות הציונית העולמית ובעזרתו של הועד הפועל הציוני בלונדון.

הועידה מחליטה עוד, כי העבודה בשביל „קרן היסוד" תהא נעשית רק בזמן קבוע ומסוים בשנה.

* * *

גני־ילדים עברים בגרמניה ואנגליה.

הסתדרות המזרחי בגרמניה פתחה בברלין גן עברי לילדים. זהו המוסד הראשון לחנוך עברי בגרמניה, שבו שפת החנוך היא השפה העברית. מוסד דומה לזה נפתח גם בלונדון. שם הוא עומד תחת השגחת מרכז המזרחי באנגליה.

* * *

ידיעות ה„תרבות".

בית־המדרש להוראה ולהשכלה עברית „תרבות", מיסודה של ההסתדרויות העבריות באמריקה, נפתח בניו־יורק ביום ל"א לאוקטובר. התלמידים מתנהלים בכל יום מן 7 עד 10 בערב, וביום א' מן 2 עד 5.

הפרוגראמה של הלמודים היא כזו:

יום א' — הפרופיסור מאלטר, משנה ותלמוד; וקותיאל גינזבורג, מדעי הטבע; ה. ל. גורדון, גיאוגראפיה של ארץ־ישראל; ר. ליפשיץ, ציור.

יום ב' — שמעון גינזבורג, תנ"ך ותולדות הספרות החדשה; י. ז. פרישברג, עברית והוראה מעשית; ש. רובינשטיין, תולדות החנוך.

יום ג' — הפרופיסור מ. י. מרגליות, חבור חתנ"ך ויחתומתו; ד"ר בן־ציון הלפר, תולדות התפתחות הלשון וספרות ימי־הבינים; ש. ב. מקסימון, אגדה; ד. פרסקי, דקדוק; ר. ליפשיץ, ציור.

יום ד' — שמעון גינזבורג, תנ"ך ותולדות הספרות

החדשה; י. ז. פרישברג, עברית; ק. ווייטמאן וש. רובינשטיין, היסטוריה עברית.

יום ה׳ — מר ורדי־רוזנבוים, זמרה; ד. פרסקי, דקדוק; ש. ב. מקסימון, ביולוגיה הנוכית.

בימים האחרונים נפתחה גם כן מחלקה ללמוד השפה האנגלית למתחילים.

הנהלת ה„תרבות" הזמינה את הפרופיסור דוד נוימארק מסינסינאטי להרצות שמונה הרצאות על „תולדות הפילוסופיה העתיקה מקדמותה עד אריסטו". ההרצאות התחילו ב־22 דצמבר ונמשכו עד 31 בו.

ביום ג׳, 21 לדצמבר, שעה 8 בערב, היה נשף קבלת־הפנים לכבוד הפרופיסור דוד נוימארק באולם הגדול של „סנטראל דזשואיש אינסטיטוט", 125 מזרח רחוב 85. הנשף הזה נערך גם כן בתור חגיגת הפתיחה של המוסד. הנואמים הראשיים של הערב היו: הד"ר ניסן טורוב והמטיף הלאומי מר צ. ה. מאסליאנסקי. הפרופיסור נוימארק הרצה באותו ערב את הרצאת הפתיחה של הקורס על „תולדות הפילוסופיה".

קהל גדול של עברים באו לקדם את פני החכם העברי המקורי הזה ולשמוע את הרצאתו, וכמו־כן הרבו העברים לבקר את „בית־המדרש" במשך קריאת כל יתר הרצאותיו.

שונות

„בית־מסחר דוארי אמריקאי־ארץ־ישראלי". זהו שם החברה המסחרית שנוסדה זה עכשיו בניו־יורק. אחת מטרותיה הראשונות היא: להפיץ את התוצרות והתעשיות ארץ־הישראליות בארצות־הברית. הלשכה הראשית של החברה היא בניו־יורק וללשכה הזאת יש גם תפקיד מיוחד: להספיק ליהודים מהערים הסמוכות את צרכיהם מהעיר המרכזית. על־ידי הקשר התמידי הזה עם היהודים מערי־השדה ילך ויתרחב, כפי שמקוים מיסדי החברה, שוק המכירה לסחורותיהם מארץ־ישראל.

מיסד החברה הזאת הוא העסקן הציוני הידוע מר מנחם מנשל, מי שהיה מנהל ה„אידישע באלק" במשך שמונה שנים רצופות. כל אלה היודעים את חריצותו ודייקנותו של העסקן הזה מקוים, כי יצליח במפעלו זה החדש, כמו במפעליו הקודמים, לטובת הרחבת המסחר ארץ־הישראלי.

* * *

נשף לכבוד א. ח. רוזנברג.

הועד המטפל בהוצאת ספרי „אוצר השמות" של החכם הישיש א. ח. רוזנברג מתכונן לערוך חגיגת יובל נהדרה לכבודו, ליום הולדתו השמונים. החגיגה תערך ביום י"ד שבט, 22 ליאנואר, במלון של „ברודוויי סנטראל".

הועד הזמין ליום החמישי העבר, 30 לדצמבר, לאספה מיוחדה את העסקנים העומדים בראש הסתדרויות הלאומיות הגדולות לשם התיעצות בדבר השלמת המפעל הגדול של הוצאת כל ספרי „אוצר השמות".

העסקנים הראשיים של הועד הם: מר ליאון קאמייקה, יושב־הראש; הרב מאיר ברלין וראובן בריינין, סגנים; מר קלמן נחום שאפיר, גזבר.

הרוצים לקבל כרטיסים לנשף חגיגת היובל וכן הרוצים לעזור באיזה אופן שהוא להוצאת ספרי „אוצר השמות" יפנו אל מר ק. נ. שאפיר, 169 מזרח ברודוויי, ניו־יורק.

* * *

בשורת ספרים חדשים

(שנתקבלו במערכת „התורן")

תולדות היהודים בארץ־ישראל (משנת ה׳ אלפים ליצירה עד ה׳ אלפים תרע"ד), מאת א. ז. רבינוביץ. [illegible], תרפ"א.

ועד הצירים לארץ־ישראל, סקירה על פעולת ועד הצירים לארץ־ישראל במשך שנת תר"פ.

המנורה, דו־שבועון להשתלמות בשפה העברית. הוצאה עברית, „מנורה", ברלין — ווינה. קבלנו שבע חוברות מנוקדות. רוב המלים מתורגמות אנגלית והחומר שנכנס באותן החוברות מצוין בתכנו וצורתו ומכוונות לתכליתן.

חזיונות ושעפים, דברי שיר, ובראשם מאמר בשם: השירה העברית ומשקלה. מאת ד"ר יצחק בן שמיר. יפו, התרע"ז.

ילקוט, דברי ספרות. ערוכים על־ידי דוב קמחי. ירושלים, תרע"ז.

אל האשה, מאת ישרה גליקליך־סלושץ. ירושלים, תרע"ט.

מזמרת הארץ, בקורת על „תורת־החי" עם הצעות טרמינולוגיות, מאת ישראל איתן, מוסמך למדעי הטבע. ירושלים, תרע"ו.

הגדוד העברי מאמריקה, שירי הגדוד. מאנטשסטר, אתתמ"ט לגלותנו.

אל האשה העבריה, מאת עדה פישמאן, הוצאת „אגודת נשים". יפו, תרע"ט.

בריטניה הגדולה ותחית ישראל בארצו, מאת א. מ. חיימסון, מתורגם ומעובד על־ידי ש. רפאלי, ובראשה דברים אחדים מאת מרדכי בן הלל הכהן. ירושלים, תרע"ט.

פרודות (קובץ ספרותי לקוראים צעירים), נמסר לדפוס על־ידי י. ח. ב. יפו, התרע"ז.

שירת הח"ן, מאת אשר בן ישראל. חוברת מענינת על־דבר שירת המסתורין. נדפס בצפת, תרע"ח.

תמול, שירים, מאת אשר בריש. יפו, הוצאת „השרון", תרע"ו. הספר נדפס ביופי והדור.

זכרונות גרשוני (כתובים בידי עצמו רוסית), תרגום א. ז. רבינוביץ. יפו, תרע"ט.

עלם עליז, (נובילה כפרית), מאת ב. בירנסון, תרגם דוב קמחי. הוצאת „תלפיות". ירושלים, תרע"ו.

Die Hochzeit des Todes, תרגום מעברית, מאת אריאל בניסון, עם הקדמה מאת הסופר והדראמאטורג הנודע ריכארד בר־הופמאן. ווינה, 1920. המתרגם לא קרא לא את שם הסופר העברי ולא את שם הספר שממנו תרגם. תוכן הספר הוא קבלי ומלא מסתורין.

Revision des Judischen Nationalismus מאת הד"ר אינגאץ צאלשאן. ווינה, 1920. המחבר שהוא ציוני ולאומי מתנגד בראיות וסברות מדעיות ומחקריות לדרישתנו את זכויותינו הלאומיות בארצות הגולה.

בית מסחר דוארי אמריקה-ארץ ישראל

מודעה חשובה בעד הציונים בכלל ובעד קוראי „התורן" בפרט

האם צריכים אתם לקנות דבר מה בניו־יורק ?

למי מיהודי ערי־השדה אין כל קשר מסחרי עם ניו־יורק ? הננו נכונים לשחרר אתכם מהעמל הרב לבקר את ניו־יורק בעצמכם. אנחנו נספיק את כל צרכיכם.

הננו רוצים להיות באי־כחכם.

אם רק ברצונכם לתת לנו את ההזדמנות נהיה באי־כחכם התמידיים בניו־יורק. הננו נכונים לעזור להשיג בשבילכם כל צרכיכם.

הננו יכולים להספיק לכם את הצרכים הללו:

ספרים (בכל הלשונות), חדישיות (נאוועל־טים), תכשיטים ואבנים טובות, דגלים, כל מיני כלי כסף וזכוכית, גם חדישיות „בצלאל" מארץ־ישראל.

הערבון היותר טוב בעד דייקנותנו

הוא שעלה בידינו להכנים בתור חבר למסחר זה את העסקן הציוני הידוע מנחם מנשל, מנהל „דאָס אידישע פאָלק" במשך שמונת השנים האחרונות, ומנהל „התורן" עכשיו, הידוע לכל בתור חרוץ ודייקן.

מנחם מנשל ערב

שהכל יסודר באופן משביע רצון.

בית מסחר דוארי אמריקה-ארץ ישראל

החבר מנחם מנשל יהיה מאוחד עם הפירמה הזאת אחר 31 לדצמבר. ראשית כל, מטרת הפירמה הזאת היא להפיץ את סחורות ארץ־ישראל בארצות־הברית, ושנית, להספיק לתושבי ערי־השדה את כל צרכיהם מניו־יורק, צרכיהם הפרטיים והמסחריים.

The American-Palestine Mail Order House

31 Union Square, New York

Menahem Menschel — Charles Cornman — Joseph L. Cornman

Up-To-Date Printing Co., Inc., 195 Canal St., New York.